

KRÁSA

NAŠEHO DOMOVA

ČASOPIS ČESKÉHO SVAZU OCHRÁNCŮ PŘÍRODY

JARO/LÉTO 2008

ROČNÍK VIII (50)

**Jizerské hory –
40 let CHKO**

Květnaté louky

Jak chránit netopýry

Skanzen Krňovice

Školní zahrady

Vážení čtenáři,

Kráska našeho domova vychází jako členský časopis Českého svazu ochránců přírody, jehož prvotním cílem je zprostředkovávat informace mezi jednotlivými členy a příznivci ČSOP a přinášet jim náměty na jejich vlastní činnost, druhotným pak samozřejmě propagovat pestrou činnost ČSOP, potažmo spolkovou ochranu přírody a krajiny obecně navenek, již osmým rokem. Nepočítám-li první ročník, který byl hledáním cesty a podoby, doznala struktura časopisu za tu dobu jen minimálních změn, grafika takřka žádnou. Je to dobře nebo špatně?

Velice by nás zajímal váš názor na tento časopis, na jeho současnou podobu a obsah. Jaká byste chtěli, aby Krása našeho domova byla? Stejná jako doposud? Nebo raději na recyklovaném papíře, plnobarevná, větší, menší...? Na které články se těšíte, které přečtete jen tak občas a které rovnou přeskakujete? Chybí vám v časopise něco?

Zejména o tom, zda zachovat současnou grafickou podobu Krásy našeho domova, anebo přistoupit k nějaké radikálnější změně, se v současné době diskutuje a vaše názory pro nás budou důležitým vodítkem. Právě proto jsme připravili malý dotazník, který najdete všitý uprostřed tohoto čísla. Budeme velice rádi, pokud věnujete časopisu pár minut, anketu vyplníte a zašlete (využít můžete i interaktivního dotazníku v Aktualitách na www.csop.cz), budeme velice rádi.

Příjemné čtení přeje a na vaše názory se těší

Honza Moravec

	SLOVO ÚVODEM	1
	CHRÁNÍME PŘÍRODU	
	NETOPÝŘI U NÁS DOMA (D. HORÁČEK)	2
	TELEMETRICKÉ SLEDOVÁNÍ ZACHRÁNĚNÝCH KOSÍCH MLÁDAT (Z. POKORNÁ)	4
	LOM MYSLÍK (A. PONČOVÁ)	6
	KARTÁČOVÝ KOMBAJN (H. POKOVÁ)	7
	KRAJINA A LIDÉ	
	JIZERSKÉ HORY 1968–2008 (J. HUŠEK)	8
	LIDOVÉ STAVITELSTVÍ JIZERSKÝCH HOR (P. BUREŠ)	12
	JINDŘICHOVICE – KRAJINA ÚTULNÁ (Z. VLK)	14
	EKOLOGICKÁ VÝCHOVA	
	ŠKOLNÍ ZAHRADA – KOUSEK PŘÍRODY V NAŠÍ PĚČI (I. VORLÍČKOVÁ)	16
	Z HISTORIE ŠKOLNÍCH ZAHRAD (F. MORKES, K. BUREŠOVÁ)	18
	ŽIVÁ ZAHRADA	
	KVĚTNATÉ LOUKY NA NAŠÍ ZAHRADĚ (L. ŠOLTYSOVÁ, B. BRADNA, Z. NIKODÉMOVÁ)	20
	ZELENÉ PARAGRAFY	
	NOVINKY V PRÁVU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (M. DAMOHORSKÝ, P. HUMLÍČKOVÁ)	22
	NAUČNÉ STEZKY	
	NAUČNÁ STEZKA BIODIVERZITOU HLOUČELA (J. MORAVEC)	23
	ROZHOVOR S JITKOU A MIRKEM DVORSKÝMI	
	O ŽIVOTĚ S ODDÍLEM A V ODDÍLE	24
	ZELENÁ KARTA	
	PODORLICKÝ SKANZEN KRŇOVICE (V. ZÁRUBA)	26
	NAŠE ČINNOST	
	MOZAIKA	28
	STALO SE	30
	ČSOP VYDAL	31
	LISTÁRNA	
	STANE SE	32
	IVAN DEJMAL JIŽ JEN VE VZPOMÍNKÁCH (V. PETŘÍČEK)	32

FOTO NA OBÁLCE ZDEŇKA NIKODÉMOVÁ/Květnatá louka – kopretiny

Kráska našeho domova
časopis Českého svazu ochránců přírody

První číslo Krásy našeho domova vyšlo v roce 1904.
Po padesátileté odmlce bylo jeho vydávání obnoveno v roce 2001.

Jaro/léto 2008 – ročník 8. (50.)

Vychází dvakrát ročně. Cena 40 Kč, pro členy ČSOP zdarma.
Předplatné 80 Kč za rok – objednávky přijímá redakce.

Vydavatel: © Ústřední výkonná rada ČSOP

Adresa redakce: ČSOP – redakce KND
Uruguayská 7, 120 00 Praha 2
telefon: 222 516 115, 222 511 494
e-mail: knd@csop.cz
web: <http://www.csop.cz>

Redakční práce: Jan Moravec

Grafická úprava: Jana Štěpánová

Korektury: Alexandra Králová

Redakční rada: Libor Ambrozek, Pavel Bureš, Martin Dušek,
Jan Eichler, Jan W. Jongepler, Pavel Pešout, Ladislav Ptáček,
Bohumil Reš, Petr Stýblo, Dalibor Zachoval (předseda),
Václav Záruba

Tisk: REPROPRINT Praha

Uzávěrka tohoto čísla: 15. 4. 2008

Příspěvky do příštího čísla zasílejte na adresu redakce
do 31. 8. 2008.

Inzerce přijímá redakce.

Za pravdivost, věcnou správnost a původnost příspěvků odpovídá autor. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátiť a stylisticky upravovat. Nevyžádané rukopisy a obrazový materiál se nevracejí. Příspěvky jsou publikovány bez nároku na honorář.

ISSN 1213-5488

evidenční číslo MK ČR: E 12567

Vážení přátelé!

V letošním roce si připomínáme 60. výročí událostí, které ovlivnily klíčovým způsobem nejen politické směřování našeho státu, ale i stav našeho životního prostředí. Rok 1948 však nebyl určující jen pro vývoj naší země následujících více než 40 let. V témže roce také vznikl Světový svaz ochrany přírody (IUCN), jeden

z nejvýznamnějších subjektů na poli světové ochrany přírody, který sdružuje na demokratickém principu více než 1000 organizací. Jeho členskou základnu tvoří jak státy a státní agentury, tak i nevládní organizace. Díky tomu vytváří velmi širokou platformu, na které se mohou setkávat často protichůdné názory a diskusemi je možno postupně nalézt a dosáhnout kompromisních řešení.

Ne každý ví, že jedním z pěti „českých“ členů IUCN je i Český svaz ochránců přírody. Toto členství přineslo své plody například v roce 2002, kdy byl ČSOP jedním z iniciátorů odborné mise IUCN do Národního parku Šumava. Tato mise pomohla racionalizovat diskusi mezi různými zájmovými skupinami na Šumavě, jasněji definovat problémy národního parku a nastinit jejich možná budoucí řešení.

V letošním roce se, stejně jako každé čtyři roky, uskuteční světový kongres IUCN. Zde se (kromě voleb do vrcholných orgánů IUCN) hledají a definují možná řešení pro nejzásadnější problémy, kterými je současné životní prostředí světa sužováno. V Barceloně se tak v první polovině října letošního roku sejde cca 10 000 odborníků z řad vládních i nevládních organizací, akademiků i zástupců komerčního sektoru, kteří budou diskutovat o tématech klimatických změn, poklesu biodiverzity, využívání energetických zdrojů, dopadu globalizace na životní prostředí atd.

Na kongres naváže studijní cesta zástupců Svazu po španělských pozemkových spolcích, kterou chceme rozvinout výměnu zkušeností, započatou při předlošské návštěvě zástupců organizace XCT, sdružující katalánské pozemkové spolky, v České republice. Doufejme, že se zde podaří navázat kontakty i se spolky z Latinské Ameriky, jejichž reprezentanti by se měli studijní cesty rovněž zúčastnit, a započít dlouhodobější spolupráci. Výměnu zkušeností bychom chtěli směřovat i do jiných oblastí než jsou pozemkové spolky, nadějně se jeví například tematika záchranných stanic.

Velice potěšitelné je, že náš Svaz není jen tím, kdo čerpá zkušenosti ostatních, ale dokáže jich také spoustu nabídnout. Naši členové toho prostě spoustu vědí a umějí a mohou pozitivně ovlivnit ochranu životního prostředí nejen u nás, ale skromným dílem i v dalších částech světa. A za to jim patří velký dík. ☺

Václav Izák
místopředseda ČSOP

Čestná rada ČSOP: RNDr. Libor Ambrozek, Ing. Ivan Dejmal †, PhDr. Petr Dolejský, RNDr. Karel Hudec, prof. Ing. Jan Jeník, Dr. Constantin Kinský, Čestmír Klos, RNDr. Jiří Kulich, RNDr. Jan Květ, CSc., RNDr. Ladislav Miko, Ph.D., JUDr. Slavomír Mičoch, prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc., Zuzana Norisová, Ing. Jiří Oliva, RNDr. František Pelc, PhDr. Přemek Podlaha, Stanislav Rampas, RNDr. Jitka Seitlová, Ing. Jaroslav Ungerman, CSc., Ing. František Urban

U mnoha druhů zvířat v přírodě dochází k sinantropizaci, tedy přizpůsobování se k životu v prostředí vytvořeném člověkem.

TEXT A FOTO DANIEL HORÁČEK

Netopýři u nás doma

Proč tomu tak je? Naši prapředci žili v jeskyních. Jak se postupně zvyšovala lidská řemeslná zdatnost, začal si člověk stavět obydlí, tyto jeskyně nahrazující. Tato obydlí však byla jeskyním podobná, a to nejen fyzicky, ale i klimaticky. A tak se s lidmi do nových obydlí stěhovali i jejich původní spoluobytelé – různé druhy živočichů.

K tomuto došlo také u netopýřů a vrápenců, kteří vyměnili podzemní prostory, skalní spáry a stromové dutiny za sluncem prohřáté půdy či jiné části lidských staveb.

Nebojme se netopýřů

Na jednu stranu je fajn mít živého tvora z volné přírody s námi pod jednou střešou, na stranu druhou to však někomu může působit stres, odpor, nebo i jiné negativní reakce, rozhodně nezaložené na racionálním rozumném přístupu. Bohužel, evropská kultura je zásadně ovlivněná různými mýty, pověrami a z generace na generaci předávanými předsudky. Toto je ve skutečnosti největší problém ochrany netopýřů. Chceme-li připravit v lidských obydlích vhodné úkryty pro přebývání netopýřů nebo alespoň udržet ty stávající, musíme se proto především pokusit vyřešit přístup okolí a všech vlastníků oněch budov k těmto nočním letcům. Pokud budeme v této práci důslední, bude

v budoucnu naprostou samozřejmostí budování vhodných úkrytů pro netopýry na lidských stavbách stejně, jako je dnes běžným standardem krmítka pro ptáky.

Rozhodneme-li se tedy nějaký ten vhodný úkryt v našem domě přichystat, je nutné si uvědomit, jaké mají různé druhy netopýřů na úkryty požadavky v závislosti na roční době a posoudit náš dům z pohledu netopýra.

Netopýři na půdách

Na velkých půdách se nejčastěji objevuje letní kolonie netopýra velkého (často 200 až 2000 samic), na menších půdách svůj úkryt nacházejí letní kolonie vrápence malého (20–50 jedinců), ale můžeme se zde setkat s letními koloniemi netopýra ušatého, netopýra velkouchého a dalších. V těchto případech stačí jen půdní prostory v době porodů a výchovy mláďat pokud možno nerušit, zachovat vletové otvory a trpělivě pak na podzim uklízet to, co nám tu po nich zůstává. Zejména po netopýru velkém musíme uklízet velké hromady trusu, u ostatních druhů jsou to jen drobné hromádky. Pouze trus netopýra velkého, na rozdíl od trusu jiných druhů netopýřů, výrazně zapáchá.

Budiž nám ale útěchou, že onen trus je cenný poklad. Jedná se o nejvyšší přírodní hnojivo, ke kterému se u nás můžeme dostat (má kvalitu Chilského ledku). Proto při hnojení s ním musíme být opatrní, ale při správném užití se rostliny na naší zahrádce doslova splaší.

Pokud naše půda není netopýry obydlena, a chceme je tam mít, můžeme jim nechat volný přístup v podobě okna ve štítu, či vikýři (toto musí být

aspoň od dubna do listopadu otevřeno!), nebo můžeme naši střešou opatřit speciálními taškami s otvorem, jímž se netopýr může dostat dovnitř. Pokud si této půdy netopýři všimnou a bude jim vyhovovat, tak se třeba nastěhují. Možná je ani neuvídíte, často totiž zalézají v půdních prostorech do úžlabí trámů. Ale pokud by se nenastěhovali, tak vězte, že mají nejspíše někde v okolí místo, které jim více vyhovuje. I když se na vaší půdě čas od času objeví jen jeden či dva netopýři, je to velký úspěch. V tomto případě totiž není až tak důležitý počet, ale fakt, že mají netopýři v našem domě „otevřené dveře“. Stejně tak můžeme nechat volně přístupné i nevytápěné sklepy, kde pak mohou tito netopýři i zimovat.

Problém zvaný zateplování

Trochu jiný přístup je třeba zaujmout k netopýřům původně žijícím ve skalních spárách. Jedná se zejména o netopýra hvízdavého, netopýra nejmenšího, netopýra pestrého, netopýra večerního a netopýra rezavého. Tyto druhy si oblíbily především spáry v panelových

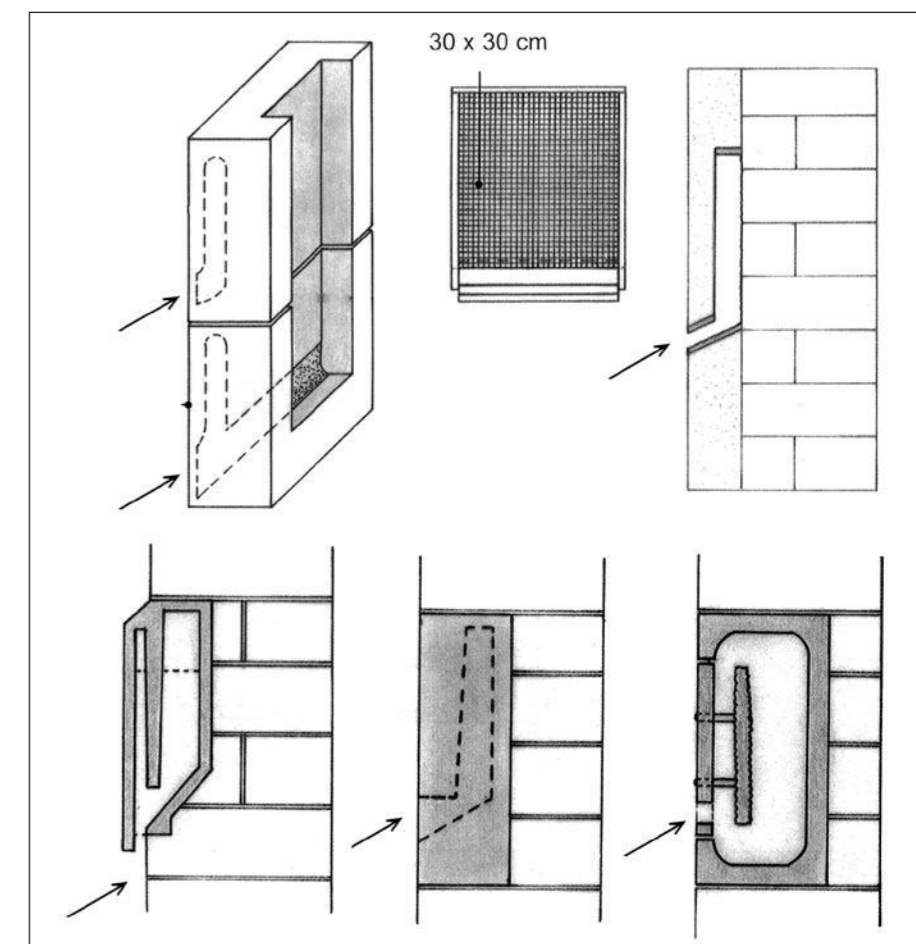
domech, prostory za dřevěným či jiným obložením domů, prostory ve dvojitě střeše, škvíry mezi cihlami, dutiny ve zdech a podobně. Ukryté netopýry (zejména netopýry vodní) nacházíme často i ve spárách a dutinách mostních konstrukcí.

Nejproblematičtější je ochrana netopýřů ve spárách panelových domů. Tyto úkryty využívají netopýři především jako zimoviště, ale známe i mnoho případů letních kolonií v panelových domech. Vězte, že váš panelák je očima netopýra naprosto totéž, co pískovcová skalní věž. Problémem je, že obyvatelé panelových domů nemají často ani tušení, že mají spoustu malých sousedů. Což je na jednu stranu dobré, neb kdo o nich neví, nechce je ani vyhnout. Avšak současné zateplování těchto objektů je přímo netopýří genocidou. Dochází k zazdívání stovek a tisíců netopýřů. Bohužel, nejvíce objektů se zatepluje v zimě a spící netopýr se po probuzení ocitá v pasti, ze které není úniku. Pokud máte možnost takové práce ovlivnit, zkuste donutit realizátory, aby je přeložili na léto. To netopýři nehibernují a jsou schopni svůj úkryt včas opustit. Navíc letní kolonii (přínejmenším podle trusu pod vletovým otvorem) nelze, na rozdíl od zimujících netopýřů, tak snadno přehlédnout.

Při realizaci zateplení myslíte i na to, že netopýři budou ve vašem domě hledat nadále své úkryty. Nechte volně přístupné otvory ve věnci u střechy – stačí pouhých 5 cm průměr, tím neprolezou holubi, ale netopýři a rorýsi vám budou vděční. Také lze zakomponovat speciální úkryty pro netopýry přímo do zateplení, či je pak umístit navrch (viz obrázek). Toto řešení je vhodné i pro malé rodinné domy.

Děkujeme jménem netopýřů

Co se týče rodinných domků a vilek, nezapomeňte na netopýry již při stavbě nebo stavebních úpravách. Nechávejte v dřevěném obložení štítu asi 2 cm širokou škvíru či ponechte v podbití krovu vletové otvory (stačí pouhých 2x5 až 4x10 cm). Na střechu dávejte speciální tašky s vletovými otvory, do zdí můžete zakomponovat i úkryt pro netopýry (viz výše). Jen pamatujte na to, že vletový otvor by měl být minimálně 2,5 metru nad zemí. Na půdách lze instalovat podbití střechy tak, aby

mezi střešou a tímto podbitím byla mezera 2 až 4 cm.

Je ještě jeden jednoduchý způsob, jak zvýšit množství úkrytů pro netopýry, využívaný nejčastěji na mostech. Stačí nakoupit ve stavebninách duté cihly či tvárnice, v nichž jsou dutiny velké minimálně 2x4 cm – velmi vhodné jsou hurdisky – a ty k mostu připevnit pomocí šroubů a hmoždinek (samozřejmě se souhlasem majitele mostu). Je vhodné, aby dutiny v cihlách byly přístupné jen z jedné strany. Cihly lze umísťovat jednotlivě nebo i několik za sebou, čímž vznikne větší úkryt. Doporučuji instalovat na jeden most šterbiny horizontálně a vertikálně.

Máte-li doma netopýry, je dobré toto oznámit odborníkům zabývajícím se jejich výzkumem – chiroptero-logům. Budou vám vděční, neb získají cenná data o jejich výskytu. Za toto i za vaši vstřícnost k netopýřům vám předem děkujeme. Bohužel, většina lidí se na nás obrací s požadavkem o radu, jak se těchto zvířátek rychle zbavit, což není právě to, co bychom

V cizině (Německo, Velká Británie) se dají takovéto úkryty do zdí koupit. U nás je to spíše námět pro domácí kutily...

chtěli řešit. Nicméně i v těchto případech umíme poradit. ☺

Autor je vedoucím „Sekce netopýr“ při ZO ČSOP Jizerské hory.

Kontakt – e-mail: daniel.horacek@volny.cz

Základní informace

Kromě autora článku vám v otázkách ochrany netopýřů poradí a vaše informace uvítají například též:

* **Mojmír Vlasín, odborný garant programu ČSOP Ochrana netopýřů** – e-mail: mojmir.vlasin@veronica.cz, tel.: 542 422 755

* **ZO ČSOP Nyctalus** – e-mail: nyctalus@email.cz, tel.: 607 642 634, 732 649 394

* **Česká společnost pro ochranu netopýřů** – e-mail: netopyr@ceson.org, tel.: 728 984 767, 774 080 402

Stanice, sdružené v Národní síti záchranných stanic, přijmou každoročně kolem 10 tisíc zraněných a jinak postižených volně žijících živočichů. Více než polovinu z těchto živočichů se podaří vyléčit a vypustit zpět do přírody, což je, vzhledem k závažnosti některých poranění, zajisté dobrý výsledek. Co se však s těmito živočichy děje po jejich vypuštění? Začlenění se opět do volně žijících populací svého druhu? Jsou schopni se samostatně uživit?

FOTO: ZUZANA POKORNÁ

Až donedávna na tyto otázky chyběly odpovědi. Existovalo pouze několik málo údajů o kroužkovaných ptáčích vypuštěných ze záchranných stanic. Nové poznatky přineslo telemetrické sledování vypuštěných živočichů, které proběhlo v loňském roce.

O projektu

V roce 2007 se díky grantu Ministerstva životního prostředí naskytl záchranným stanicím unikátní možnost sledovat osudy vypuštěných živočichů pomocí telemetrie (viz též *Krása našeho*

FOTO: ZUZANA POKORNÁ

Telemetrické zachráněných

TEXT ZUZANA POKORNÁ

Naštěstí byla paní, bydlící v rodinném domku, rychlejší než kočky a včas mláďata schovala. Poté zavolala vlašimskou záchrannou stanicí, jejíž pracovníci si pro ptáčata přijeli a odvezli je do stanice. Protože kosáčata byla už docela velká a téměř zcela opeřená, stačil pouhý týden intenzivní péče, aby se naučila samostatně přijímat potravu a bylo možné je přesunout do venkovní prostorné voliéry. Zde se mladí kosáci naučili létat a lovit živou potravu. Po dvou týdnech strávených ve venkovní voliére byli již zcela samostatní a připravení na návrat do přírody.

Sledování kosáků

Návratu do přírody se kosáci dočkali po třech týdnech strávených v záchranné stanici. Při příležitosti jejich vypouštění byla dokonce uspořádána tisková konference, na níž byli přítomni i zástupci Nadace České spořitelny a zpěvačka Marcela Březinová. Ještě před vypuštěním ale všechna kosí mláďata obdržela od kroužkovatele ornitologické kroužky a třem z nich byla na záda připevněna miniaturní vysílačka. Poté mohlo telemetrické sledování začít.

Jakmile byli kosáci vypuštěni, rozletěli se každý jiným směrem do hustého podrostu vlašimského zámeckého parku. K večeru se pak strhla bouřka. Když tedy druhý den ráno vyrazili pracovníci záchranné stanice poprvé sledovat kosí mláďata s anténou a přijímačem, měli trochu strach, zda se kosáci vůbec podaří najít a zda v pořádku přežili jejich první, a zrovna takhle bouřlivou, noc v přírodě. Přežili! Dvě mláďata se zdržovala poměrně blízko od místa vypuštění a podle měnícího se signálu vysílaček bylo i zřejmé, že se pohybují, což znamenalo, že žijí. Třetí mládě se od místa vypuštění vzdálilo více, ale také jeho signál se měnil – tedy přežilo.

sledování kosích mláďat

FOTO: ONDŘEJ HÁLA

Jedno z kosáčat s vysílačkou před vypuštěním.

Další den byl signál dvou kosáků opět zachycen poblíž místa vypuštění. Zřejmě se jim zalíbilo na listnaté stráni s bohatým keřovým podrostem, kde žilo i několik kosích rodinek. Mladí kosáci tak měli příležitost se něco přiučit i od dospělých kosů. Zároveň tu na ně však číhalo skryté nebezpečí. Listnatá stráž byla totiž domovem i pro krahujce obecného, obratného lovce zpěvných ptáků, a pro rodinku puštíků obecných se třemi vzletnými mláďaty. Pracovníci vlašimské záchranné stanice se proto obávali, že se některé z kosích mláďat brzy stane obětí některého z predátorů. Následující dny však přinesly jen samá radostná zjištění. Čtvrtý den po vypuštění bylo jedno mládě spatřeno, jak si na lesní pěšince obratně shání potravu. A za další tři dny, tedy týden od vypuštění, bylo spatřeno stejné mládě ve společnosti druhého mláďate. Oba kosáci se v poklidu prohrabovali hrabankou na lesní pěšince a sbírali v ní drobný hmyz a jiné bezobratlé živočichy. Po vyplašení pak odlétli na strom, kde společně vyčkávali, až nebezpečí pomine. Konečně bylo tedy

prokázáno to, co ukazovalo každodenní telemetrické sledování. Minimálně dvě z kosích mláďat byla i po týdnu od vypuštění živá a schopná se samostatně uživit.

Trochu starosti dělalo třetí mládě, které nebylo doposud spatřeno. Zřejmě se potulovalo po odlehlejších částech parku. Až po několika dnech se vrátilo k místu vypuštění, kde byl opět zachycen jeho signál. I toto mládě tedy zůstalo naživu.

I v následujících dnech byla dvojice kosích mláďat několikrát spatřena pohromadě v listnaté stráni, signál třetího mláďate se podařilo zachytit pouze občas. Po dvaceti dnech od vypuštění kosáků došlo k očekávanému slábnutí signálu z vysílaček, až zcela ustal. Baterie v miniaturních vysílačkách má totiž životnost pouze tři týdny. Tři týdny jsou však dostatečně dlouhou dobou na to, aby kosí mláďata prokázala svou schopnost přežít v přírodě a samostatně se uživit. A to se vlašimským kosím sourozencům podařilo.

Co telemetrické sledování přineslo

Telemetrické sledování vypuštěných kosích mláďat ukázalo, že i uměle odchovaná mláďata kosů jsou schopna se začlenit zpět do přírody a bez problémů se uživit. Také výsledky telemetrických sledování kání lesních, sovy pálené, poštolky obecných, kalousů ušatých, puštíka obecného a ježků, realizovaných v loňském roce záchrannými stanicemi, naznačily, že živočichové, vypuštění ze záchranných stanic, jsou schopni se uživit a samostatně přežít v přírodě. A to je zajisté dobrá zpráva pro záchranné stanice a všechny jejich příznivce. ☒

Autorka je pracovnící Záchranné stanice ČSOP Vlašim.
Kontakt – e-mail: zuzana.pokorna@csop.cz

I v loňském roce se do stanic Národní sítě dostalo téměř 10 000 poraněných či jinak handicapovaných zvířat, z nichž 54 % se podařilo vyléčit a vypustit zpět do volné přírody. Nejčastěji se do stanic, stejně jako v minulých letech, dostávaly poštolky, ježci a káně. Celkem se v péči záchranných stanic v roce 2007 objevilo 204 druhů u nás volně žijících zvířat.

Při jejich léčbě nesmírně pomáhá trvalá podpora stovek dárců sbírky Zvíře v nouzi. Od jejího počátku bylo vybráno již 1 270 104 Kč. Tyto prostředky jsou pravidelně dvakrát ročně rozdělovány mezi záchranné stanice.

Dárci měli v dubnu možnost navštívit jednu ze záchranných stanic (Pátek u Poděbrad), přímo na místě se seznámit s její činností a plány do budoucna a zúčastnit se vypuštění vyléčených veverek, kalouse a krahujce.

Podpořit sbírku můžete buď příspěvkem na účet sbírky 33553322/0800 nebo formou dárcovské SMS ve tvaru DMS ZVIREVNOUZI na číslo 87777 (platí pro všechny operátory; cena DMS je 30 Kč, příjemce Vaší pomoci obdrží 27 Kč).

Více informací najdete na www.zvirevnozi.cz.

Lom Myslík – pohádkový příběh o splněném snu

Bylo nebylo, před dávnými časy lidé potřebovali kámen pro stavbu silnic, a tak hledali vhodnou skálu. Našli ji a začali lámat.

TEXT A FOTO ALENA PONČOVÁ

Jednoho dne však zjistili, že potřebný kámen je již vytěžen, a tak místo opustili. Nebylo zde živáčka, zbyly tu jen holé skály a kamení. Smutný lom utichl a postupně upadl do hlubokého spánku. V tichosti zarůstal a zarůstal a málem na něj všichni zapomněli. Až na jednu prostou ženu, která do lomu stále chodila a přála si v tomto tichém koutu přírody malé jezírko, ve kterém by třeba žil žabák s korunkou. Jenže jak mohla sama mezi kameny vybudovat jezírko? A tak jen dál snila.

Až jednou jel okolo princ Lukáš se svou družinou a bez váhání se pustil do vyčerpávajícího boje se zákeřnými keři a stromy. Skákal po skalách a neúnavně sekal a řezal. Sluníčku se tak podařilo

.....

dostat na skály a jeho kouzelné paprsky lom probudily. Ten otevřel oči, nadechl se a celý se rozzářil. Netrvalo dlouho a na vyhářtých kamenech se slunily ještěrky a hadi, přilétl všemožný hmyz a ptáčí zpěv zazněl všude okolo. Dokonce přiletěla i velká moudrá sova. A žabák? Ani na něho se nezapomnělo. Dobří lidé spojili své síly a jezírka byla na světě. Žáby a žabky přiskákaly. Žádná sice korunku nemá, ale všechny se tváří královsky.

Pohádka? Skutečnost!

Tady by pohádka se závěrečnou větou „...a jestli nezemřeli, žijí dodnes“ mohla končit. Ale ona to našťástí pohádka není. Pochopitelně nešlo vše tak hladce a jednoduše. Bylo třeba nejdříve posoudit, jestli je zamýšlený záměr vhodný pro danou lokalitu, následně připravit formuláře, sehnat příslušná potvrzení, a podat žádost na „Revitalizaci palkovického lomu“ v rámci Programu péče o krajinu na AOPK. Za tím vším stojí zkušený Mgr. Lukáš Choleva ze sdru-

žení BIOTA, který se všeho dobrovolně ujal a já si dovolím mu touto cestou poděkovat.

Bylo třeba sehnat techniku a pustit se do tvrdé práce. Toho se ujali členové sdružení BIOTA a nově založené ZO ČSOP Alces a jejich přátelé a známí, kteří se bez ohledu na věk, vzdělání a přesvědčení stávali o sobotách a nedělích dobrovolně nevolníky. Stahování větví a klád po skalnatých svazích opravdu není odpočinková činnost. Ti nejdůležitější z nás (já k nim nepatřím) viseli na lanech, pilami či sekarami odstraňovali keře a stromy a následně prováděli chemický postřik proti náletovým dřevinám. Tím došlo k požadovanému oslunění skal a vytvoření stanovišť pro teplomilnou a suchomilnou faunu a flóru. Jezírka byla vytvořena za pomoci bagru, který tvrdošjně bojoval s kamenným podložím. Příjemně nás překvapilo, že se dvě z jezírek začala, i přesto že nepršelo a bez našeho přičinění, samovolně napouštět vodou. Místo tedy bylo zvoleno dobře. Jezírka jsou stále plná i v době dlouhodobých letních veder. Zbylé tři slouží jako periodické tůňky.

Nájemníkům dveře otevřeny

Práce byly ukončeny na podzim roku 2006. S humorem sobě vlastním jsme rozhlašovali, že vydáváme pro živočichy dekrety na ubytování v roce 2007. Na jaře se to zde opravdu hemžilo ještěrkami. Nebyla nouze ani o slepýše, a užovky obojkové se snad domnívaly, že lom i jezírka jsou tady jenom pro

ně. První snůška skokana hnědého vzbudila nadšení, stejně jako následné snůšky kuněk. Ani vodní hmyz na sebe nedal dlouho čekat. Znakoplavky, vírníci, vážky a šídla. Když jsme u hmyzu, nesmím zapomenout na mé oblíbené svižníky. Výr velký je opravdu třeshinkou na dortu, přesněji řečeno na lomu.

Jsem přesvědčena, že není lepšího dokladu o tom, že celý záměr a samotná realizace revitalizace byla správná, než výskyt dospělců, snůšek a mláďat ohrožených i neohrožených druhů živočichů.

Možnost pozorování postupného osídlování malého kousku přírody, který opětně dostal šanci k životu, je pro pravidelného návštěvníka přímo fantastická. Je i největší odměnou.

Zabezpečení lomu

Není však všechno tak růžové. Největším negativem je, kdo jiný než člověk. Po odkrytí skalních stěn došlo k nájezdům sběračů kamenů, kteří, inspirovaní seriálem „Zahrada je hra“, vyslaným na ČT1, si zde přijížděli pro kameny na zahrádky, skalky, zídky a jezírka. Tento stav byl neúnosný. Nejen že byl rušen klid nových obyvatel, ale bohužel začala postupně mizet i zajímavá skalní zvrásnění, která byla krumpáčem nenávratně ničena. Domluvy nepomáhaly a v našich silách nebylo zajistit celodenní hlídací služby. Museli jsme jednat.

Nejlepším řešením bylo postavení plotu tak, aby zabránil vjezd automobilům. Tady nám vypomohla ÚVR ČSOP, která v rámci programu „RWE Transgas Net. Blíž k přírodě.“ poskytla finanční prostředky na stavbu plotu a informační tabuli. A opět nastala tvrdá práce. Zkuste si v lomu vykopat díru pro patku... Nedali jsme se. Silní jedinci kopali, betonovali, instalovali, ti slabší natírali, lakovali, kibicovali. Dne 28. září 2007 byl Lom Myslík slavnostně otevřen. Plot obstál a svůj úkol, zdá se, plní. Jak se říká: konec dobrý, všechno dobré.

Dovolím si ukončit článek zvoláním: „SNĚTE!“. Máte-li dobrý úmysl, chuť do práce a kolem sebe dobré přátele, plní se i tajná přání. Tak do toho! ☺

Autorka je předsedkyní ZO ČSOP Alces. Kontakt – e-mail: zo.csop.alces@email.cz

Kartáčový kombajn

Snahy vytvořit regionální travino-bylinnou směs osiva, která by sloužila k zatravňování orné půdy v Bílých Karpatech, započaly už v polovině 90. let minulého století.

.....

Mravenčí práce, na jejímž začátku stál sběr jednotlivých druhů na loukách, byla časem korunována úspěchem a dnes jsou v matečných porostech množena semena 32 druhů bylin a trav. Celý proces od samotného nápadu vytvořit směs až po naplnění pytle osivem složeným z jednotlivých komponent je však velmi zdlouhavý, a proto jsme se snažili vymyslet způsob, který by rychleji dopomohl ke směsi každému, kdo má zájem o používání regionálního osiva.

Zametat louky

Při průzkumných cestách v zahraničí nás zaujal stroj na sklizeň osiva, který vzdáleně připomíná zametací kartáč používaný k čištění chodníků. Jedná se o traktorem nesené zařízení, jehož hlavní součástí je vodorovný válcový kartáč, který cestou po louce vyčesává z porostu zralá semena. „To je ono!“, řekli jsme si. Takový stroj by mohl být používán všude, kde je k dispozici byť jen kousek zachovalého porostu. Díky své velikosti se dostane i do nepřístupnějších terénů, zároveň je možné ho přepravovat po silnici i na delší vzdálenosti. Je samozřejmé, že do získané směsi se nedostanou semena všech druhů – dozrávají v různou dobu. A také není možné, aby kartáč vyčesal všechno od země až po klásky nejvyšších trav. Ovšem získaný materiál je dostatečným základem směsi a další druhy lze dosbírat ručně. Začali jsme proto shánět informace a technickou dokumentaci, podle které by bylo možné podobný stroj postavit. O myšlenku kartáčového sklízeče jsme se podělili mimo jiné s kolegy z brněnského Rezekvítku, které zaujala natolik, že se rozhodli postavit si něco takového „v malém“. Terény, ze kterých by potřebovali osivo, jsou velmi špatně dostupné a členité, tamní společenstva nízká a řídká. Pro svoje potřeby tedy sestavili kartáčový sklízeč ze zahradní sekačky. Vybrali si model se dvěma převody, kdy přední převod – původně na prořezávání trávníku – uzpůsobili

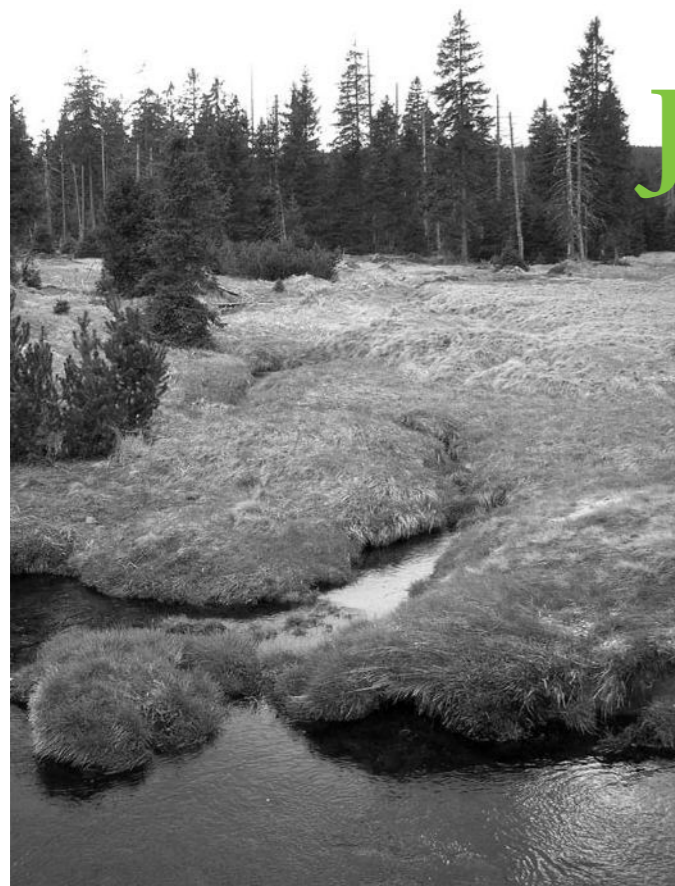
k nesení kartáče a zadní – původně sekačka – předělali na ventilátor, který nasává semena do zásobního vaku.

Kartáčový kombajn

Jenomže, co použít na rozlehlé bělokarpatské louky? Bylo zřejmé, že je potřeba stroj nesený traktorem. Kromě hledání na internetu a bohaté korespondence s kdekým v zahraničí jsme zkontaktovali také anglickou firmu Emorsgate Seeds, která se komerčně zabývá pěstováním osiva planých druhů bylin a trav a kartáčový sklízeč si sami postavili. Od nich jsme získali několik základních technických informací a později u nich jeden z našich anglických kolegů pořídil amatérskou videonahrávku, která zachycovala stroj a jeho části ze všech stran. Už jste někdy potkali někoho, kdo vám podle videa postaví stroj? Jeďte se podívat do Hrubé Vrbky. Pan Jiří Tomeš nám totiž kartáčový kombajn postavil.

Před první sklizní „naostro“ jsme byli všichni trochu nervózní, protože správné fungování stroje je ovlivněno řadou faktorů; stačí větší nasávací mezera nebo jiný tvar zásobníku a semena se neskldí nebo létají všude kolem. Byli jsme na to připraveni a očekávali drobná doladění. Jaké však bylo naše překvapení, když stroj vjel do louky, fungoval bez nejmenších problémů a pak jezdil dalších čtrnáct dní, aby nakartáčoval dostatek osiva potřebného pro zatravňování na příští rok! Kartáčový sklízeč tedy existuje a je k dispozici všem, kdo by měl zájem nasbírat si osivo pro zatravňování nebo vylepšování lučních porostů ve svém okolí. V případě zájmu kontaktujte Ivanu Jongepierovou (ivana.jongepierova@nature.cz, 518 324 792). ☺

Hana Poková (pokova@bilekarpaty.cz)

Jizerské hory 1968–2008

Jizerka je také nejvyhlášenější mineralogickou lokalitou hor. Její světový věhlas byl založen již počátkem novověku, kdy italští prospektoři začali rýžovat z náplavů Saffrového potoka drahokamy. Kromě rubínů, spinelů nebo zirkonů to byly především safíry, které se ve své době řadily k nejkrásnějším v Evropě i na světě. Velmi hojný je matně černý drahý kámen iserin, který byl pojmenován právě podle zdejšího naleziště a býval užíván k výrobě smutečních šperků.

Centrum Jizerských hor tvoří rozsáhlá náhorní rovina s průměrnou nadmořskou výškou 900–1000 metrů, nad kterou nevýrazně vystupují horské hřebeny. K jihu se náhorní plošina svažuje velmi povlnnými svahy, na sever naopak spadá prudkými balvanitými srázy s relativním převýšením až 600 metrů. Žulové podloží vystupuje na mnoha místech v podobě osamělých skal, torů nebo mrazových srubů, skalních hradeb či suťových polí. V centrální části hor se vyvinula unikátní rašeliniště s mocností až několika metrů.

Dalším faktorem, který určuje vývoj neživé i živé přírody v Jizerských horách, je velmi drsné klima. Společně s kyselým a poměrně chudým podložím bylo příčinou vzniku třeba již zmíněných rašelinišť. Průměrná roční teplota nejvyšších poloh dosahuje přibližně 3,5°C. Velmi časté jsou teplotní extrémy – v zimě roku 1940 klesla na Jizerce teplota na neuvěřitelné -42°C. Zcela mimořádné jsou také srážkové úhrny, což je dáno zejména skutečností, že Jizerské hory jsou první vážnou hradbou pro vlhký vzduch, který přináší severozápadní

větry od moře. Průměrné roční srážky v podhůří se pohybují kolem 1000 mm, zatímco na horách dosahují téměř 1700 mm. Extrémní roční úhrn, 2201 mm, byl naměřen v roce 1926 opět na Jizerce. Naproti tomu na Nové louce v západní části hor spadlo v červenci roku 1897 rekordních 345 mm vody za čtyřadvacet hodin. Podstatná část srážek připadá na zimní období. Výška sněhové pokrývky na hřebenech dosahuje obvykle 1,5–2 metry a leží zde více než 150 dnů.

Nadbytek vody podmiňuje velmi hustou síť vodních toků. Jizerské hory jsou významnou pramennou oblastí. Část hor je odvodňována Jizerou a jejími přítoky do Labe a dále do Severního moře, Lužická Nisa a Smědá odvádějí vodu ze zbytku hor do Odry a moře Baltského. Horní části toků meandrují v rašelinných pánvích náhorních poloh, které pak opouštějí jako bystřiny, překonávající velké převýšení v kaskádách peřejí a vodopádů. Příkladem mohou být romantické rokle Černého potoka a Štolpichu.

Jizerské hory nemají přirozené vodní plochy, s výjimkou nevelkých rašelinných jezírek (např. Čihadla nebo Černá jezírka) a odstavených ramen meandrujících říček. Extrémní povodně v roce 1897 však znamenaly počátek výstavby jizer-

skohorských přehrad. Počátkem dvacátého století vzniklo celkem sedm přehrad, z nichž největší jsou Souš na Černé Desné a Bedřichovská na Černé Nise. Na Bílé Desné vyrostla sypaná hráz, která se v roce 1916 protrhla a přes dvě stě tisíc kubíků vody způsobilo ohromné materiální škody i ztráty na životech. V osmdesátých letech byla dokončena největší přehrada Jizerských hor, Josefodolská, na říčce Kamenici. Pojme přibližně 24 milionů m³ vody a byla stavěna jako zdroj pitné vody pro Liberecko.

Obyvatelé Jizerských hor

Rozpadem kyselých hornin vznikly na živiny chudé půdy, které jsou vhodným prostředím pro poměrně úzké spektrum rostlin. Přirozeným vegetačním pokryvem území je les. Plošně nepatrnými výjimkami jsou přirozená bezlesí na rašelinných loukách a skalních výchozech. Lesní biotopy jsou značně různorodé – rostlinná společenstva dubohabrových hájů v severním podhůří přecházejí ve společenstva smíšených lesů středních poloh a v nejvyšších polohách v horské smrčiny s jedinečnými enklávami flóry rašelinišť. Ve smíšených lesích se můžeme setkat například s lilí zlatohlavou, kopytníkem evropským, svízelem vonným nebo měsíčnicí vytrvalou, klimaxové smrčiny hostí pak třeba papratku horskou, sedmikvítek evropský či podbělici alpskou. Mezi nenápadnými rostlinami rašelinišť nalezneme mnohé unikáty včetně glaciálních

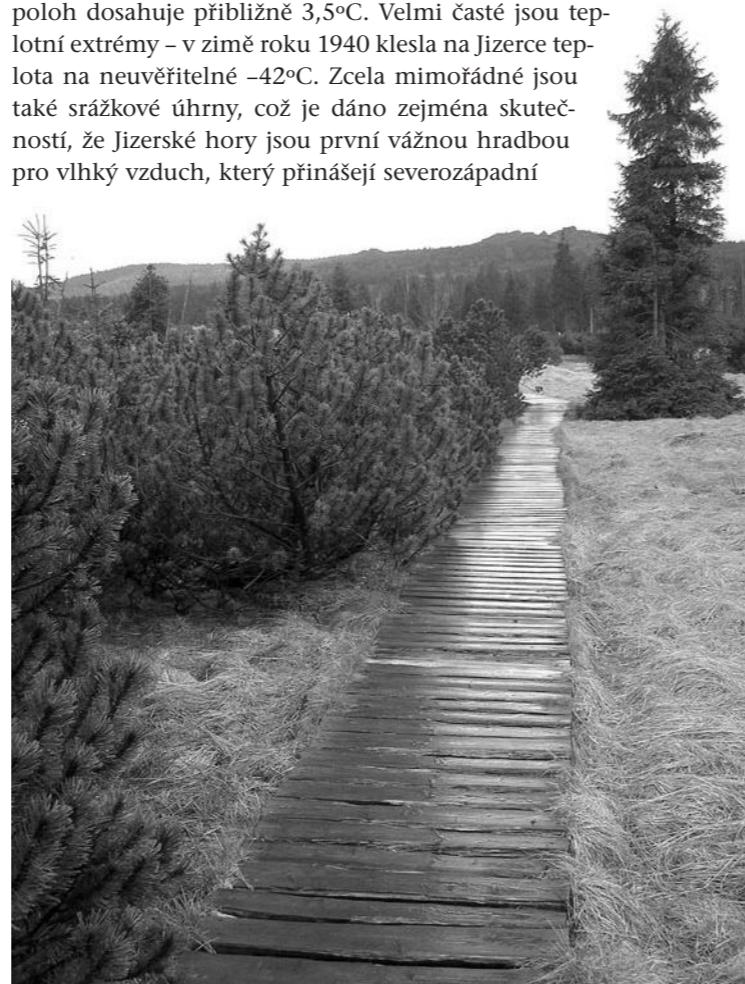
Ochrana přírody v Jizerských horách si v letošním roce připomíná významné jubileum. Před čtyřiceti lety zde byla vyhlášena chráněná krajinná oblast.

TEXT JIŘÍ HUŠEK FOTO JAN MORAVEC

CH KO Jizerské hory zahrnuje celý masiv vlastních Jizerských hor včetně navazujících území na Jablonecku a části podhůří na severní, frýdlantské straně. Její rozloha je přibližně 368 km². Nejnižším bodem území, 325 metrů nad mořem, je údolí řeky Smědé u Raspenavy, největší výšky na české straně hor dosahuje nejsevernější výspa CHKO, vrchol Smrku (1124 m n.m.). Nedaleká Wysoka Kopa za státní hranicí je přitom o pouhé dva metry vyšší a je tak nejvyšší kótou celých Jizerských hor.

Skály a voda

Geologický podklad pohoří je poměrně jednotvárný. Je tvořen žulovým masivem, obklopeným pláštěm metamorfovaných hornin, ve kterých se objevuje pomístní zrudnění (chudé cínové rudy byly těženy nedaleko Nového Města pod Smrkem). Na kontaktu granitu s pásmem krystalických břidlic se objevují minerální prameny (např. Lázně Libverda). Ojedinele se vyskytují i další horniny, například krystalické vápence na Vápenném vrchu u Raspenavy nebo bazické výlevy, z nichž nejznámější je Bukovec, více než tisíc metrů vysoká kupa z olivínického nefelinitu, jejíž typická silueta nad osadou Jizerka je snad nejznámějším panoramatem Jizerských hor.

Soušská přehrada, v pozadí s Jizerou (1122 m n.m.)

Bukovec (1005 m n.m.)

reliktů. Domovem jsou zde kupříkladu ostřice mokřadní nebo chudokvětá, suchopýry, vlochyně, šicha černá, klikva bahenní, kyhanka sivolistá, pravidelně se vyskytuje kriticky ohrožená blatnice bahenní a velmi hojná je také masožravá rosnatka okrouhlolistá. Z floristického hlediska je unikátní lokalitou čedičový vrchol Bukovce s bohatými půdami. Roste zde řada druhů typických pro hory i pahorkatiny (lýkovec jedovatý, oměj šalamounek, hořec tolitovitý, sasanka pryskyřníkovitá...). Druhově bohaté jsou i okolní květnaté louky s upolínem nejvyšším, kropenáčem vytrvalým, prhou arnikou nebo vstavačovými druhy.

Fauna Jizerských hor je poměrně bohatá, řada druhů patří mezi vzácné nebo zvláště chráněné. Převažují přirozené druhy vázané na lesní prostředí. Jizerské lesy jsou domovem běžných druhů savců, včetně spárkaté zvěře. Z velkých šelem se dnes sporadicky objevuje pouze rys. Dobře prozkoumanou skupinou jsou netopýři – v Jizerských horách se pravidelně vyskytuje dvanáct druhů. Významnými zimovišti jsou jednak staré cínové štoly u Nového Města a dále přepouštěcí štola mezi Protrženou přehradou a Souší. I ptactvo je zastoupeno řadou pozoruhodných druhů. Typickými obyvateli velkých komplexů smíšených lesů jsou například lejsek malý, čáp černý, výr velký, včelojed lesní, holub doupňák nebo datlovití ptáci. Nejčastějším druhem na rozsáhlých odlesněných plochách v centru hor je linduška luční. Tyto plochy jsou zároveň ideálním biotopem pro myšovitě hlodavce (hraboš mokřadní...), kteří jsou základem potravní nabídky pro velkou populaci sýce rousného. Horské lesy a přirozená bezleší bývala domovem velkých kurů. Dnes je možné považovat za vyhynulého tetřeva hlušce, jeřábek lesní se dochoval pouze ve fragmentu populace, velmi hojný je ovšem tetřev. V rozsáhlých klečových porostech rašelinišť nacházejí v posledních letech dobré podmínky pro hnízdění jeřábi popelaví, do skalních srázů severních úbočí se vracejí sokoli.

Intenzivní průzkumy posledních let naznačují velkou bohatost fauny bezobratlých. V řadě skupin jsou v Jizerských horách objevovány nové druhy pro Českou republiku, nejsou výjimkou ani druhy nově popsáné.

Pod vlivem člověka

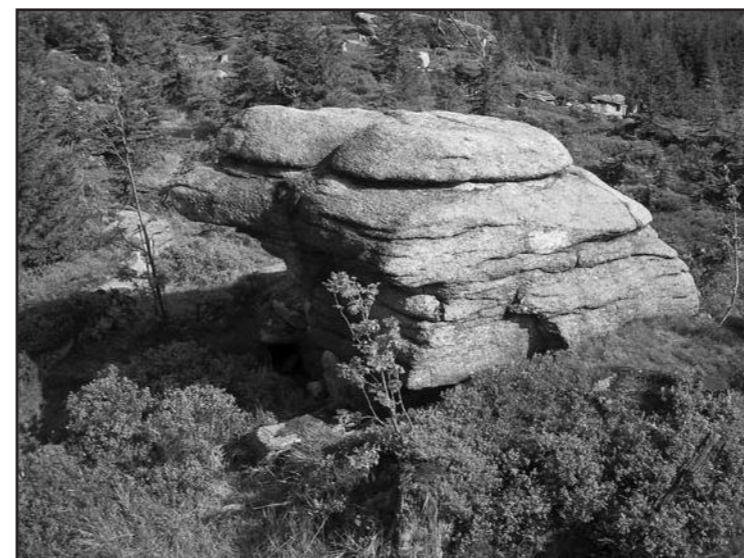
Krajina Jizerských hor se vyvíjela pod vlivem člověka přibližně od třináctého století. Prales ustupoval zemědělským pozemkům, lidé pronikali do podhůří a zakládali sídla. Pouze náhorní plošina a strmé severní svahy zůstaly relativně opuštěny, lidé sem pronikali pouze příležitostně a sezónně, trvalé osady byly výjimkou.

Postupem času se vyvinula pestrá mozaika lesů, luk, pastvin, drobných polí a rozptýlené zástavby, která v harmonickém měřítku kulturní krajiny dala vzniknout typickému rázu zdejšího kraje. Do současné doby se dochovala řada hodnotných staveb lidové architektury. Nejcenější soubor lidové architektury můžeme navštívit v osadě Jizerka, která byla vyhlášena vesnickou památkovou rezervací. Typickým a velmi cenným fenoménem Jizerských hor jsou industriální památky. Převážně v devatenáctém století s bouřlivým rozvojem průmyslu vznikla v podhorských obcích řada architektonicky hodnotných průmyslových objektů, které se staly nedílnou součástí krajinného rázu a zasluhují ochranu.

Zvláštní kapitolou jsou jizerskohorské lesy. Právě průmyslový rozvoj v posledních stoletích stál na počátku pozdější katastrofy. Především sklárny v průběhu několika desetiletí spotřebovaly veškeré dostupné dříví z jizerských lesů. Porosty byly následně obnovovány převážně smrkem geneticky pochybné kvality, čehož výsledkem byly od devatenáctého století rozsáhlé smrkové monokultury, náchylné všem myslitelným způsobům poškození. Živelné a hmyzí kalamity se staly běžnou součástí jizerských lesů. Ty přesto přežily v relativní a velmi labilní rovnováze až do poloviny dvacátého století. Tehdy se plně projevil nový vliv – masivní znečištění ovzduší imisemi z tepelných elektráren v nedalekém Polsku a Německu. Fatálně oslabené smrkové lesy pod vlivem imisí odumíraly a staly se snadným cílem pro druhotné hmyzí škůdce – obaleče modřínového, ploskohřbetku smrkovou a lýkožrouta smrkového. Zkázou dokončilo exploatační socialistické lesní hospodářství. Na konci 80. let 20. století byla prakticky celá náhorní plošina odlesněna, lesy byly zdevastovány těžkou mechanizací a následnou půdní erozí, téměř 30 km² pokrývaly porosty náhradních dřevin (geograficky nepůvodní smrk pichlavý a další „exoty“). Od devadesátých let započala obnova lesních porostů, na které spolupracují lesníci s ochranou přírody. Cílem je celková revitalizace lesů, založení porostů přírodě blízkých, druhově, věkově a prstově různorodých, odolných a dlouhodobě perspektivních. Je to velmi složitý a dlouhý proces, který má svoje limity. Přes řádové zlepšení stavu ovzduší zůstávají poškozené lesní půdy, cílenou obnovu lesa zásadně limituje přemnožená zvěř.

Čtyřicet let CHKO

Ve spolupráci s nevládními organizacemi, samosprávami a místními podnikateli připravila Správa CHKO celoroční projekt, nazvaný JIZERKY SLAVÍ. Bohatá nabídka akcí má ambici zaujmout co nejvíce místních lidí a přitáhnout je k účasti na jizerskohorských věcech veřejných. Podrobné informace lze nalézt na webových stránkách www.jizerskyslavi.cz.

Ochrana Jizerských hor

Ochrana Jizerských hor se začala rozvíjet v situaci, kdy zde existoval obrovský potenciál cenných ekosystémů a vyvážená kulturní krajina. Byla to však i doba, kdy již bylo rozhodnuto o osudu jizerských lesů, kdy se krajina pokoušela vzpamatovat ze ztráty hospodářů po odsunu původních německých obyvatel a kdy se udatně rozvíjel bolševický socialismus se všemi neblahými vlivy. V roce 1960 bylo vyhlášeno devatenáct státních přírodních rezervací, výhradně na lesních pozemcích. V následujících letech však byly některé zrušeny a jiné radikálně zmenšeny – důvody pro to nebyly odborné, ale hospodářské a politické. V roce 1968 pak vznikla CHKO. V následujících desetiletích se doplnila síť chráněných území v Jizerských horách o další přírodně cenné lokality – především o nelesní území s mimořádně hodnotnými společenstvy lučních mokřadů a květnatých horských luk. V roce 1999 bylo zrušeno sedm národních přírodních rezervací v severních svazích hor. Důvodem tentokrát nebyl zánik předmětu ochrany nebo kořistné hospodářské pohnutky, nýbrž radikální kvalitativní změna. Sloučením těchto bývalých rezervací a vyhlášením velkorysého ochranného pásma totiž došlo ke vzniku národní přírodní rezervace Jizerskohorské bučiny o celkové rozloze (včetně ochranného pásma) 27 km². Nejvyššího stupně ochrany tak požívá nejrozsáhlejší komplex přírodě blízkých lesů s převahou buku v Čechách. NPR Jizerskohorské bučiny patří mezi největší „maloplošná“ zvláště chráněná území v ČR. Na počátku roku 2008 tak měly Jizerské hory celkem 3 národní přírodní rezervace, 13 přírodních rezervací a 10 přírodních památek – poslední 2 byly vyhlášeny v lednu a v únoru 2008. NPR Rašeliniště Jizery a Rašeliniště Jizerky ve východní části hor patří, i přes jisté poškození lesních porostů, k nejcenějším přírodním biotopům u nás.

V rámci implementace soustavy Natura 2000 do českého právního řádu byla vyhlášena Ptáčí oblast Jizerské hory, jejímž hlavním předmětem ochrany jsou mimořádně silné populace sýce rousného a tetřívka, a do národního seznamu zde bylo zapsáno sedm evropsky významných lokalit.

Správa CHKO Jizerské hory byla dlouhá desetiletí odbornou organizací, sice na vysoké profesní úrovni, avšak s mizivými výkonnými pravomocemi. Změna nastala v roce 1992

s přijetím nového zákona o ochraně přírody a krajiny, kterým byl Správě CHKO svěřen výkon speciální státní správy. Dalším nástrojem, který Správě umožňuje účinně ovlivňovat dění v území, je finanční zajištění. Ze zdrojů krajinotvorných programů MŽP, ale i ze soukromých fondů (například Nadace pro záchranu a obnovu Jizerských hor) investuje Správa CHKO JH každoročně kolem osmi miliónů korun do praktických opatření v ochraně přírody.

Jedním z klíčových bodů činnosti Správy CHKO zůstává nadále problematika obnovy lesa. Objevují se však i nová témata a ohrožení, která Správu nejen vydatně zaměstnávají, ale dávají jí smysl další existence. Kromě péče o nelesní krajinu, která mnohde chřadne poté, co ztratila poctivého hospodáře, přibývají „podněty“ přímo související s ekonomickým růstem společnosti a změnou životního stylu. Krajina je atakována intenzivní výstavbou, zejména rezidenční v blízkosti velkých sídel, dále pak zvyšující se poptávkou na rekreační a sportovní využívání přírody s velkými nároky na infrastrukturu a komfort služeb. Těchto nových vlivů si Jizerské hory užívají plnými doušky, neboť jsou nejen přirozeným zázemím pro Liberec, Jablonec nad Nisou a další města v bezprostředním okolí, ale jsou ideálně dopravně dostupné i z mnoha měst v Německu, v Polsku a především z Prahy. Správa CHKO Jizerské hory bude mít jistě i v následujících čtyřiceti letech dostatek příležitostí ke kreativní péči o svěřené území.

*Autor je vedoucím Správy CHKO Jizerské hory.
Kontakt – e-mail: jiri.husek@nature.cz*

ČSOP v Jizerských horách

ZO ČSOP při Správě CHKO Jizerské hory se mimo jiné stará o dvě naučné stezky, provádí management cenných lokalit, zabývá se ochranou a výzkumem netopýrů či provozuje terénní základnu Tetřeví chaty. Při organizaci pracují i dva oddíly Mladých ochránců přírody. MOP Mladí ochránci Jizerských hor je zapojený do mezinárodního projektu Junior ranger, jehož cílem je výchova budoucích strážců CHKO. (www.volny.cz/csopschkohj)

ZO ČSOP Jizerka provozuje ve stejnojmenné osadě v budově staré školy muzejní expozici „Stará tvář Jizerských hor“. (www.csopjizerka.cz)

ZO ČSOP Armillaria se zabývá likvidací invazních druhů rostlin či monitoringem ohrožených druhů, angažuje se v různých kauzách a působí též jako pozemkový spolek. (www.armillaria.cz)

ZO ČSOP Stezka pomáhá s kosením některých jizerskohorských luk. (www.praclovek.cz)

ZO ČSOP Vikýř (MOP Netopýři) provádí mimo jiné pravidelný jarní úklid Jizerských hor. (www.netopyri.com)

V Jizerských horách působí i turistický oddíl Kletr, jenž je zároveň stejnojmennou ZO ČSOP. (www.kletr.info)

ZO ČSOP Štěpánka se věnuje zejména ekologické osvětě.

Lidové a vesnická sídla

K osídlování nehostinných hor s neprostupnými lesními komplexy docházelo postupně a v několika etapách.

TEXT A FOTO PAVEL BUREŠ

je stěhování hutí do vyšších horských poloh, kde je zatím dostatek potřebného dřeva. Během 18. století proto vznikají nebo jsou rozšiřovány sklářské a dřevařské osady Polubný, Příchovice, Kořenov, Jizerka, stejně jako dnes již částečně či zcela zaniklé Kristiánov, Nová Louka a Karlova Huť. Na rozdíl od starých středověkých vesnic nemají tato nově zakládaná sídla zemědělský charakter, neboť zdrojem obživy jejich obyvatel je řemeslná nebo nájemná práce a také podmínky pro zemědělství jsou zde nevhodné. Proto mají usedlosti pouze nevelká hospodářská zázemí doplňkového charakteru.

Razantní nástup a rozvoj průmyslu ve druhé polovině 19. a počátkem 20. století výrazným způsobem mění podobu zdejší krajiny i sídel. Vznikají desítky textilních, sklářských, papírenských a tiskařských provozů. Dramaticky se zvyšuje počet obyvatel a vznikají nové obytné komplexy – jednak vily a domy majitelů a úředníků, jednak dělnické kolonie. Atributy této doby, přežívající v částečně změněné situaci až do druhé poloviny minulého století, jsou nezdravé prostředí,

Na první pohled je dodnes patrný kontrast hustě urbanizovaných podhůří a do horského masivu zařizovaných údolí na jedné straně a jen minimálně dotčených horských poloh na straně druhé.

Sídelní a historický vývoj

Raně středověké osídlení srbským obyvatelstvem z Lužice je doloženo na jihozápadě Frýdlantského výběžku již v 10. století, ale cílevědomé osídlování kotlin a údolí podél Jizerských hor je až záležitostí období vrcholného středověku druhé poloviny 13. a 14. století, tedy tzv. velké kolonizace. Byli to zejména Bibrštejnové a Vartenberkové, kteří iniciovali na svých panstvích zakládání vesnických sídel. Přestože dnes mnohá z nich téměř zanikla v příměstských aglomeracích nebo se během 19.–20. století proměnila v chaoticky zastavěné a téměř nekonečné nepřehledné pásy osídlení táhnoucí se údolními podél vodních toků a komunikací, původně tomu tak nebylo. Jednalo se o typické dlouhé údolní řadové vsi se záhumenicovou plužinou, jejichž osou je vodní tok, kolem něhož jsou v rozestupech volně řazeny jednotlivé usedlosti, za nimiž se pak táhnou úzké lány polí. Šlo téměř výlučně o vsi zemědělské (např. Mníšek, Oldřichov, Hejnice, Vratislavice, ale také Liberec a Jablonec).

Další kolonizační vlna přichází v 16.–17. století a bezprostředně souvisí s intenzivní podnikatelskou činností šlechty. Příznivé přírodní podmínky a zdroje (rozlehlé husté lesy, prudké vodní toky jako zdroj energie, nerostné suroviny) předznamenaly rychlý rozvoj hornictví, železářství a zvláště pak sklářství, jež dosáhlo vysoké úrovně a věhlasu. Osídlení tak postupuje údolními podél vodních toků dále do nitra hor (např. Lukášov, Bedřichov, Maxov, Janov, Josefův Důl, Karlov, Desná). Nesmíme zapomenout ani na další významný druh zaměstnání zdejších obyvatel – tkalcovství a přádláctví organizované ve formě teritoriálně rozsáhlé rozptýlené manufaktury. Ta sdružovala stovky domácích pracovníků, pro něž byly plánovitě zakládány osady (např. Kateřinky, Hraničná, Šimonovice). Důsledkem značné spotřeby dřeva ve sklárnách

stavitelství Jizerských hor

kouřící komíny, řeky změněné v otrávené stoky, nepřehledná, neorganicky zahušťovaná a nevhledná zástavba a chřadnoucí lesy. Naštěstí se tento negativní trend v poslední době podařilo zastavit a díky chalupářům a turistickému ruchu i zachránit mnohé původní vesnické stavby.

Charakter a vývoj lidových staveb

Vzhledem ke specifické poloze a složitému historickému vývoji oblasti nelze hovořit o konstrukční, architektonické, ani funkční jednotě historické venkovské zástavby na tomto území. Jaké jsou hlavní příčiny tohoto stavu?

Jizerské hory tvoří styčné pásmo několika typologických forem lidové architektury. Nejarchaičtější podoby, a zároveň i nejvyššího faktického stáří, dosahuje tzv. pojizerský typ domu, dochovaný již pouze v jihovýchodním cípu Jizerských hor. Je to roubená obdélná přízemní stavba se sedlovou střechou, jejíž silueta je zjemněna námětky. Sňh a zadní hospodářská část jsou často kamenné. Vysoké výtvarné úrovně dosahují štíty se svéráznými, bohatě dekorativně členěnými a zdobenými, lomenicemi. Mimořádná pozornost byla věnována také zdobné profilaci rámování oken a truhlářsky dokonalému ornamentálnímu provedení dveří. Dům má často vchod krytý před nepohodou bedněným zápražím. Původní krytinou byl šindel, nahrazovaný od 19. století postupně břidlicí, eternitem, lepenkou, méně pak pálenými taškami.

Z oblasti Krkonoš zasahoval do vyšších poloh Jizerských hor tzv. krkonošský horský dům, který byl v základních rysech shodný se zmíněným pojizerským domem, ale oproti němu byl architektonicky i výzdobou jednodušší a prostší (např. štít byl většinou pouze svisle bedněný) a součástí jeho hospodářského zázemí bývala samostatně stojící dřevěná stodůlka.

Zcela odlišný byl tzv. lužický typ domu, charakteristický pro úrodnější Frýdlantsko na severním a západním podhůří hor. Je to zpravidla mohutnější obdélná patrová stavba s roubeným přízemím a hrázděným patrem nebo polopatrem, vynášeným tzv. podstávkou – podpěrnou konstrukcí podél stěn domu složenou z dekorativně profilovaných sloupků s pásky tvořícími osobité slepé arkády. Štíty jsou většinou bedněné, členěné do několika polí nebo zdobené mozaikovým obkladem z břidlicových nebo mladších eternitových obkladů. Střechy jsou většinou kryty břidlicí nebo eternitem.

Neměli bychom zapomenout ani na zděný dům, jehož stavebním materiálem byla žula těžená v řadě místních lomů již od konce 18. století. Ten v zásadě svým hmotovým řešením, proporcemi a kompozičním ztvárněním kopíruje starší roubenou architekturu. Ve větším měřítku byl však budován až od poloviny 19. století v převážně níže položených a hospodářsky prosperujících oblastech.

Dalším hlediskem, ovlivňujícím vnější podobu i funkční uspořádání lidového stavitelství v Jizerských horách, byl nerovnoměrný ekonomický vývoj jednotlivých oblastí. Zatímco vyšší horské partie, horní Pojizeří a zemědělský sever a severozápad procházely pozvolnými a postupnými proměnami, byly jižní a jihozápadní části Jizerských hor a jejich podhůří poznamenány už od 16. století intenzivním hospodářským rozvojem, který vyvrcholil v 19. a počátkem 20. století překotným průmyslovým rozmachem. Ten se samozřejmě odrazil i v architektonické podobě nově vznikajících obytných staveb, stejně jako při přestavbách původních stavení.

Výraznější zásahy do vnitřního uspořádání i do konstrukčního řešení staveb si od druhé poloviny 19. století vynutil i vznikající turismus, který se jako vítaná doplňková podnikatelská činnost místních obyvatel ujala převážně v atraktivních horských polohách. Důsledkem toho byly tendence směřující k rozšiřování obytné plochy – k bydlení se upravovaly půdní prostory bývalých seníků často prosvětlované různými vikýři, prostorová kapacita podkroví se zvyšovala také snižováním sklonu střechy o bedněné polopatro nebo výstavbou kolmých patrových přístavků, tzv. křížových světniček. Před vstupy se začaly stavět verandy s truhlářsky zdobenými dveřmi a okny se záclonkami.

Samostatně stojící bedněný seník, typický pro tzv. krkonošský horský dům (Josefův Důl)

Charakteristickým prvkem krajiny Jizerských hor jsou různé drobné technické a provozní stavby a stavbičky neodmyslitelně spoluvytvářející genius loci tohoto kraje, například mlýny na prudce tekoucích horských tocích, bedněné objekty pil stojící na vysokých kamenných pilířích, brusírny skla na vodní pohon a zejména typické dvoukomínové zděné mačkárny skla (drikety).

Krajinu Jizerských hor si bez památek lidového stavitelství umíme představit jen těžko. Dosud relativně značný počet těchto staveb, dokumentujících řemeslnou zručnost a estetický cit jejich tvůrců, představuje pro nás velký závazek do budoucna.

Autor je pracovníkem Národního památkového ústavu.
Kontakt – e-mail: bures@up.npu.cz, tel.: 257 010 255

Jindřichovice krajina útulná

Jindřichovice vás snad neuchvátí napoprvé. Nepatří k těm místům, k nimž pocítíte lásku (nebo snad okouzlení) na první pohled.

TEXT ZBYNĚK VLK
FOTO JAN MORAVEC

Taková místa jsou odtud coby kamenem dohodil – třeba vodopády Černého potoka či Štolpichu nebo vůbec panorama severních svahů Jizerských hor. Těmito místy zmlsaný dřívější jizerskohorský lesník věru nenašel v Jindřichovicích, uložených v už jen zvládnuté Frýdlantské pahorkatině, krajinu snů. Krajinu snů ne, ale možná krajinu kouzel. Cesta za nádražím ho dovedla ke skalce, z níž se otevřel krásný výhled na všechny strany, nejbližší pak na rybníček, jinak ukrytý v lese. Opuštěný dům na konci

vesnice s děravou střechou, opadanou omítkou a vytrhanými futry ukryval úžasný, byl zdevastovaný klenutý chlív s kamenným sloupem uprostřed. Kolem domu se rozprostíraly louky, už šest let nesečené. A mezi těmi loukami nenápadně údolíčko o velikosti asi jeden a půl hektaru. Zvenčí prostě stromy. Ale uvnitř prales... staré duby a javory vedle odumírajících bříz, které už dělaly místo mladší generaci javorů, jasanů, lip či dubů. Na okrajích porosty vrb, jív, krušín a střemch hustých tak, že jimi člověk neproleze, avšak s travnatými světlíky, kde je nesmírně útulno. Ano, útulno. To bylo to správné slovo, ten pocit, který jsem z té krajiny měl. V Jindřichovicích je útulno.

Za louky pestřejší

Je to již skoro deset let. Občanské sdružení Lunaria vzniklo ještě o několik let dříve a do té doby vyvíjelo činnost především v Jizerských horách. Nyní tedy přesunulo své aktivity do Jindřichovic. Cítili jsme, že ta krajina mnohé potřebuje, že jí toho někdo moc vzal a že nastal čas návratů. Čas navrátit krajině její krásu, čas navrátit domu život, čas navrátit se do jiného vnímání času. Čas návratu před průmyslovou revolucí.

V domě jsme tehdy udělali jen to nejnnutnější, ten musel počkat. První na řadě byla krajina. Snad proto, že to, co se udělá v domě, časem jen stárne,

ale to, co se udělá v krajině, krajina pak sama rozvíjí.

Vůbec nejdřív bylo potřeba začít louky pravidelně sekat, aby měla tráva oproti ruderálním bylinám vůbec nějakou šanci. (Když jsem do nich poprvé vjel s koňskou sekačkou, zmizel kůň přede mnou ve zmeti koprův, bodláků a celíků zlatobýlů tak, že jsem z něj viděl jen ocas.) Po asi třech letech nastal čas pro pokus. Na šesti místech jsme koňmi zorali dohromady půl hektaru louky a vyseli jsme tam bylinno-travnou směs od Planty naturalis („horská louka“ s přidáním druhů podle doporučení botanika, dohromady asi šedesát druhů bylin a trav). V prvním roce ji bylo třeba posekat asi čtyřikrát, v dal-

ším třikrát, a pak už stačila sena a otavy. Dnes, po šesti letech, můžeme říct, že pokus byl úspěšný. Na těchto plochách roste mnohem pestřejší společenstvo než v okolí (přestože i tam se pozvolna druhová skladba mění k lepšímu) a ta louka se o sebe postará sama. Stačí ji sekat, žádné další zásahy nepotřebuje.

Budeme tedy v obnově druhové skladby luk touto cestou pokračovat. Mohli bychom samozřejmě čekat i na to, až se přírodním procesům podaří změnit druhovou skladbu ostatních částí luk samovolně. To čekání by však nejspíš trvalo desítky let, protože všechny kvetoucí louky s původní druhovou skladbou byly převálcovány intenzivním socialistickým zemědělstvím a pak ponechány ladem. A těch pár obnovených částí svou plochou zatím nesta-

dobu jsme s přáteli, účastníky Týdnů pro les a dalších akcí, vysázeli kolem dvou tisíc stromků. A opět jsme volili co nejpestřejší skladbu původních dřevin – od vrb, olší či jasanů v podmáčených místech přes trnky, šípky, lípy, javory, hlohy, svídy nebo duby až k ohroženým jilmům (celkem 22 druhů).

V onom zmíněném pralesu, který jinak necháváme úplně bez zásahů, byly kdysi tři rybníčky, zcela zanesené bahnem, z nichž dva jsme se rozhodli obnovit. Ten první jsme ve volných chvílích kopali ručně tři roky – teď má plochu asi 500m² a největší hloubku 1,8 metru. Práce to byla sice moc hezká, ale uvědomili jsme si, že pokud chceme té krajině vrátit ještě další vodní plochy, bude nezbytné využít malé bagry. A tak v zimě 2005/6 spatřil světlo světa druhý rybníček ve spodní části pralesa (asi třikrát větší než ten první) a tři tůňky v zamokřených místech na loukách. Pomalu si je přivlastňuje příroda, létají nad nimi tři druhy váček, ve vodě se prohání hmyz, častokrát na nich vyplaším při procházce pár kachen a loni už jsem tam zahlédl i malé žabky.

či vyprodukovat tolik semen, aby se původní druhy prosadily v širším okolí.

Stromy a voda

Hned v dalším roce po prvním sečení luk jsme začali s výsadbou mezí a alejí. Napřed jsme sázeli stromy a keře ovocné – od starých původních odrůd jabloní, hrušní či špendlíků až třeba ke kdoulovcům, zimolezům, rakytníkům či moruším – podél cest a plotů poblíž domu a do větších mezer ve starém sadu. V dalších třech letech jsme pokračovali s výsadbami lesních druhů do mezí a alejí stále dál od domu. Za tu

Místo pro přírodu

Kampaň na záchranu ohrožených přírodních lokalit stále pokračuje. V současné době je na jejím kontě 810 000 Kč a připravuje se výkup několika dalších cenných pozemků.

Chcete-li i vy podpořit kampaň Místo pro přírodu, zasílejte své dary na konto 9999922/0800.

intenzivně zemědělsky hospodařícímu subjektu) a veškerá práce dosud na pozemcích vykonaná by přišla vniveč. Naštěstí v té době velmi vstřícně zareagoval Český svaz ochránců přírody a alespoň nejcejnější pozemky vykoupil v rámci kampaně Místo pro přírodu. Nyní nás čeká ještě výkup čtyř hektarů luk, pastvin, lesů, vodních ploch, sadu, kousku pole a zahrady ochráněných vlastnickými právy (ČSOP a pozemkového spolku).

Všechny tyto pozemky zároveň tvoří zázemí našeho projektu Žijící skanzen, který představuje funkční venkovské hospodářství 19. století. Kozy, koně a kravka (obývající onu v úvodu zmíněnou stáj s kamenným sloupem uprostřed), truhlářská a kovářská dílna, žentour s mlátičkou, větrný mlýn – to vše využívané při každodenním životě na statku stejně jako řada „exponátů“ malého muzea. Sice nás v celém areálu čeká ještě hodně práce, ale už řadu let je vítaným cílem několika tisíc návštěvníků ročně. Ti od letošního léta dostanou ještě zvláštní bonus – 12 kilometrů dlouhou naučnou stezku „Okolím Jindřichovic za výšinami ideálů a do údolí duše“, která bude tvořena texty, vedoucími k hlubším úvahám i prožitkům, a umělecky opracovanými kamennými a dřevěnými plastikami.

Pokud chcete, můžete se k návštěvníkům přidat i vy. Krajina útulná ráda pohladí po duši i vás...

Autor je předsedou o. s. Lunaria.

Kontakt – tel.: 605 345 467,

e-mail: lunaria.jindrichovice@seznam.cz

FOTO: FRANTIŠEK KYNČL

Školní zahrada: kousek přírody v naší péči

TEXT IVETA VORLÍČKOVÁ

Vypůjčila jsem si tento mírně upravený citát od Aleše Máchala a Mojmíra Vlašína z knihy „Desatero domácí ekologie“.

Je více než výstižný a dává najevo, že i ty různě velké kousky zeleně kolem škol jsou součástí přírody. Že pro mnohé děti je to první a mnohdy i jediný kousek přírody, o který mohou pečovat a pozorovat život v něm a radovat se, že svou plí přispěly k jeho dobrému stavu.

Renezance školních zahrad

Středisko Chaloupky vyvíjí dlouhodobě snahy o zachování existujících a o vznik nových školních zahrad. Nabízí pomoc školám, které začínají s budováním areálu nebo uvažují o novém využití školní zahrady pro vzdělávání. Rovněž se snaží zprostředkovat rady a inspiraci i těm školám, které mají již areál téměř nebo zcela vybudovaný.

V loňském roce provedlo středisko již druhý celostátní průzkum stavu školních zahrad na základních školách. První průzkum proběhl v roce 2004. Je těžké oba průzkumy srovnávat, neboť dotazníky měly některé otázky odlišné. Navíc, při prvním průzkumu se navrátilo 921 dotazníků, což je téměř dvojnásobný počet oproti roku 2007, kdy se vrátilo 486 úplné nebo částečně vyplněných dotazníků.

Z 921 došlých dotazníků 106 škol uvedlo, že zahradu v minulosti měly a přišly o ni! Toto číslo je opravdu vysoké! Rušení zahrad mělo několik důvodů. Na prvním místě bylo uváděno, že pozemek školy byl zastavěn dalšími budovami (především moderní sportovní halou), v těsném závěsu bylo navrácení pozemků v restituci a prodej nebo pronájem jinému subjektu. V podtextu těchto ztrát byla nejen často lukrativní poloha těchto pozemků, ale mnohdy i ideové důvody – školní zahrady byly mnohými považovány za „přežitek komunismu“.

Jsme proto rádi, že (jak vyplývá z nového dotazníkového průzkumu) po letech 2001–2, kdy zmizelo nejvíce zahrad, také nové zahrady vznikají. Jednak jsou to zahrady, které se „oživily“ na zbytcích školních pozemků po výstavbě nových budov a po rekonstrukci, jindy dokonce město či obec nabídlo škole nové pozemky za ty, které byly vráceny v restitucích

nebo prodány. Mnohé zahrady se ale zachránit již nepodařilo. Nově se totiž mezi důvody, proč byla zahrada zrušena, objevilo, že nebyla využívána.

Bible školních zahrad

To přivedlo paní Květoslavu Burešovou a další zapálené učitelky a učitele na myšlenku, vytvořit metodickou pomůcku, jak zahradu nejen udržovat, ale také plně využívat. Tak vznikl pětisetstránkový manuál „Učíme se v zahradě“.

Ten nejen upozorňuje na palčivé skutečnosti odcizování dětí přírodě, ale především přináší spoustu praktických rad, jak zahradu – přírodní učebnu – založit, udržovat a jak ji s dětmi využívat ke vzdělávání a výchově. Více než osm desítek praktických aktivit rozepsaných krok za krokem spolu s nákresy a fotografiemi usnadní uživatelům práci a přinesou radost z pobytu s dětmi venku. Neméně důležitou součástí manuálu je i kapitola o bezpečnosti práce. Inspiraci jistě přinese galerie vzorových zahrad z celé republiky. Začleněny jsou také zkušenosti se školními zahradami z Německa. Manuál má zkrátka ukázat, že školní zahrada má v dnešní době své důležité místo pro výchovu dětí. A to nejen výchovu školní.

Zahrada jako místo spolupráce

Zajímavý je z dotazníků vyplynulý přehled, s kým školy při využívání školních zahrad a péči o ně spolupracují. Kromě středisek ekologické výchovy, kde se nabízí spolupráce při výukových programech, besedách a exkurzích, hned na druhém místě školy uvedly, že spolupracují s Českým svazem ochránců přírody a s oddíly Mladých ochránců přírody. V rámci této spolupráce zmiňovaly projekt Živá zahrada, přípravy Dne Země, exkurze a besedy, vedení kroužků, výsadbu stromů a keřů z vlastních výpěstků ze zahrady, péči o ježky, péči o jírovcovou alej napadenou klíněnkou apod. A takové jsou i mé vlastní vzpomínky. Od útlého školního věku jsem byla členkou Mladých ochránců přírody v Kněžicích. Náš oddíl pod vedením paní Burešové měl za úkol pečovat nejen o zeleň v okolí školy, ale také o živáčky, kteří tam žili. V rámci oddílové činnosti jsme tak pěstovali stromy a keře, léčivky, trvalky, vyráběli ptačí budky, zakládali na školní zahradě ještěrkovniky. Pro rodiče jsme připravovali výstavy o léčivých rostlinách, přinášeli si domů vlastní výpěstky a ještě jsme u toho zažili spoustu legrace. Co se nestihlo na zahradě a v okolí školy udělat během vyučování, to se dodělávalo v oddíle. Ale bylo to i naopak – oddíl vymyslel a připravil činnost, která se pak dělala během vyučování.

Třebaže jako děti jsme to tak nechápaly, častokrát se nám do ničeho nechtělo a říkaly jsme si, proč máme trávit tolik času na zahradě, když je přeci tolik zábavnějších a méně namáhavých činností, dnes to, že jsme si na vše mohli sáhnout a dívat se, jak se dílo daří, cítím jako největší dík svým oddílovým vedoucím. Zachováním školních zahrad dáme tuto šanci i dalším generacím dětí.

Pomoc seniorů při záchraně školních zahrad

Další aktivitou, zaměřenou na pomoc školám se školními zahradami, je projekt, v němž vyzýváme seniory z řad býva-

Rybniček na školní zahradě ve Vyšším Brodě

FOTO: ZDENEK MARÉŠ

FOTO: EVA NOVÁKOVÁ

Více informací

Celou závěrečnou zprávu z průzkumu stavu školních zahrad, stejně jako bližší informace o projektu pomoci seniorů při záchraně školních zahrad či objednávku manuálu „Učíme se v zahradě“, naleznete na www.chaloupky.cz.

lých učitelů, ale i z řad včelařů, zahrádkářů a široké veřejnosti, aby nabídli svoji pomoc při výuce a výchově dětí a při budování jejich vztahu k přírodě a nejbližšímu okolí.

Zkušenosti seniorů spolu s několika mladšími odborníky chystají například nyní v rámci tohoto projektu, realizovaného v rámci programu „Senioři vítáni“, cyklus praktických seminářů o využití školních zahrad pro vzdělávání dětí na základních i mateřských školách. Zájemce čekají 3 – 4 setkání v nově zařízené přírodní učebně ve středisku Chaloupky a jedno setkání přímo na zahradě účastníků. Program je rozvržen na roční období tak, jak práce probíhají od jara do zimy na školní zahradě. Bude zahrnovat zařízení zahrady, nezbytné vybavení pro práci žáků od praktické přípravy záhonů, setí, sázení, pěstování stromů a keřů, přes roubování, zakládání a ošetřování kompostů, založení a ošetřování trávníku, práce ve skleníku, využití pařeniště, včelařství, program pro děti v zimě a v předjaří, zkušenosti, jak s pozemkem o prázdninách, bezpečnost práce na zahradě apod.

Vyzvat chceme i vás, seniory, členy ČSOP – zapojte se aktivně do záchrany školní zahrady ve vašem okolí! Pomoci můžete třeba radou ohledně péče o zahradu, o živočichy v ní žijící a o rostliny na ní rostoucí. Můžete nabídnout svoji pomoc při vedení kroužků, a to nejen přírodovědných, ale i chovatelských či rukodělných, kde se pracuje s přírodními materiály. Mnozí z vás jsou také zkušenými včelaři – vezměte děti do včelína a ukažte jim kouzlo včelaření.

Věříme, že na některých školách (a snad jich bude stále více) tato spolupráce – škola – ochránce přírody senior již funguje. A jsme za to velmi rádi.

*Autorka je koordinátorkou projektu a členkou ZO ČSOP Kněžice.
Kontakt – e-mail: iveta.vorlickova@chaloupky.cz,
tel.: 731 440 922, 567 216 881*

Z historie školních zahrad

Lidé mají se učit, pokud nejvíce možno, ne nabývati rozumu z knih, nýbrž z nebe, země, dubů a buků, tj. znáti a zkoumati věci samy a ne pouze cizí pozorování a doklady o věcech.

J. A. Komenský

TEXT FRANTIŠEK MORKES, KVĚTOSLAVA BUREŠOVÁ

Historie školních zahrad, jak ji sestavil pan František Morkes, jasně ukazuje na nepravdivost tvrzení některých vysoce postavených osob, radních a žel i ředitelů škol a učitelů, že školní zahrady jsou přežitek totalitní doby. Původní patnáctistránkový text pana Morkese, který je součástí manuálu „Učíme se na zahradě“, byl pro tyto účely výrazně zkrácen a opatřen aktuálními poznámkami.

První školní zahrady

Není nikterak náhodné, že pojednání o historii školních zahrad je otevřeno citátem J. A. Komenského (1592–1670). Celé generace učitelů – především v 19. století, kdy se obsahově i organizačně na našem území konstituoval školský systém – zcela programově navazovaly na jeho poznatky a myšlenky. Výrazně pozitivní vztah českých škol k přírodě tak byl odvozován bezprostředně od myšlenek starých sice již tři století, ale až v 19. století znovu objevených a připomínaných. Opět se můžeme opřít o slova J. A. Komenského „Následujeme-li přírody jako vůdkyně, nikdy neupadneme na scesti“.

Za první koncepčně založenou „školní zahradu“ je možno považovat zahradu vybudovanou v tzv. Budči v Praze

FOTO: JARMILA BEZOUSKOVÁ

ve 40. letech 19. století. Iniciátorem a zřizovatelem tohoto moderně a značně ambiciózně budovaného vzdělávacího zařízení, jehož základním smyslem bylo vzdělávání učitelů (v podstatě bychom mohli Budeč charakterizovat jako první specializované zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků) byl MUDr. Karel Slavoj Amerling (1807–1884). V myslích mnoha učitelů, kteří do Budče pravidelně docházeli, tak zůstala představa, jak by opravdová „školní zahrada“ při jejich škole měla vypadat.

Zahrady dle zákona

K podstatné změně při budování a existenci školních zahrad dochází v druhé polovině 19. století, kdy se na podkladě říšského školního zákona z roku 1869 výrazně mění celý školský systém a kdy je zavedena již povinná osmiletá školní docházka. Škola se školní zahradou se tehdy stala nedílnou součástí venkovské kulturní krajiny, kterou spolu s ní dokresloval ještě zámek s parkem a kostel se hřbitovem a farou. Tyto základní krajinné dominanty pak byly pro český venkov charakteristické po celá dlouhá desetiletí. Jako byl chloubou každého většího i menšího zámku zámecký park, tak se stávala pečlivě upravená školní zahrada chloubou mnohých obcí, škol a jejich učitelů.

Rakousko-uherský říšský školský zákon obsahoval školní vyučovací řád, který přímo konstatoval: „Vyučování přírodopisnému velmi příhodná jest zahrada školní, zřízená dle času a místa“. Od tohoto paragrafu byl pak odvozován vznik a rozvoj školních zahrad v následných letech. Hned následujícího roku ministr vyučování svým výnosem nařídil, aby se všestranně působilo k tomu „by všechny školy poněmhu opatřeny byly zahradami školními“.

Roku 1873 se ve Vídni konala světová výstava, na níž byly jako výrazný moderní fenomén školství vystaveny a veřejnosti představeny tři skutečnosti, které byly v té době obecně považovány za mimořádně významné a převratné pedagogické novinky: moderně vybavená školní pracovna pro dívčí ruční práce, vybavená školní dílna pro chlapecké ruční práce a školní zahrada. Pod přímým vlivem úspěchu této výstavy bylo definitivně rozhodnuto, že „školní obci přísluší zřizování

a udržování školních zahrad a školek pro pokusné hospodářství“.

Počet školních zahrad byl úctyhodný. Podle výroční školní zprávy zemské školní rady za rok 1904 bylo v Čechách celkem 4992 obecných škol – školní zahrada přitom neměla pouze 772 škol.

Tehdy a nyní

Již od roku 1897 mohla každá školní zahrada požádat, za jasně stanovených pravidel, o finanční subvenci. Jak by tohoto bylo dnes třeba. Počátkem 20. století vznikly jasné představy o poslání i funkcích školních zahrad. Na volné přírodní prostory, které buď náležely školám nebo byly v jejich bezprostřední blízkosti, se začalo nahlížet tak, že by se v jejich přírodním prostředí

mohly vyučovat i mnohé další naukové předměty – takové, které si výuku v přírodním prostředí přímo nevyžadovaly a jejich výuka tradičně probíhala v uzavřených učebnách. Tedy zásada, kterou nyní prosazujeme při přeměně školních zahrad na přírodní učebny (viz rámeček). Proto také manuál „Učíme se v zahradě“ obsahuje aktivity pro všechny vyučovací předměty.

Výrazem plného pochopení funkce školní zahrady byly i snahy o to, aby zahrada především budila v dětech zájem o přírodu. Přitom se zdůrazňovalo, že pouze přibíráním dětí k pěstelské práci a jejich vlastním pěstěním se u nich probouzí nejen láska k životu rostliny, ale i láska k tělesné práci. Z hlediska tehdy nových poznatků o zásadách zdravého životního stylu začala být práce na zahradě považována pro člověka pracujícího duševně – a tím dítě ve škole v podstatě je – vážným zdravotním příkazem. Dnes se rozmáhá v některých obcích a městech neblahý trend, že školní zahrada pře-

Co je to přírodní učebna?

Přírodní učebnou nazýváme školní zahradu uzpůsobenou k výuce nejrůznějších vyučovacích předmětů (oborů) „pod širým nebem“. Prostřednictvím tvořivých a komunikativních metod zde žáci získávají povědomí o složitosti a podmíněnosti dějů v přírodě, krajíně i na poli na základě vlastní přímé zkušenosti, prožitků ze zdarů i nezdarů vlastních pokusů a pozorování. Měl by to být prostor pro získávání pracovních dovedností, pro pozorování vzájemných vztahů mezi organizmy, pro ověřování teoretických informací z výuky, k mezipředmětovému využití, místo k uskutečňování projektového vyučování, pro sžívání třídních kolektivů, místo k odpočinku a relaxaci, zároveň však k získávání návyku ohleduplného pohybu v přírodě (respektování uliček), šetrný vztah ke všem živým bytostem včetně rostlin i k práci jiných žáků.

Přírodní učebnou rozhodně nejsou jen lavičky a stoly postavené venku nebo altán s lavicemi a vydlážděnou podlahou. To je jen třída venku!

stává být místem, kde děti získávají cenné poznatky a potřebný vztah k tělesné práci, ale stává se pouze kulisou pro jiné aktivity.

Instrukce z roku 1905 formulovala, že na práci ve školní zahradě se mají podílet děti již od 6 let věku, zatímco dnes se na našich školách často stává, že dítě za celou školní docházku neuvidí klíčící semínko!

I v letech samostatného československého státu byla školní zahrada považována za nejpřirozenější a nejvhodnější prostředek pracovní výchovy. Je poměrně zajímavé, že otázce školních zahrad věnovali pozornost i poslanci parlamentu. V roce 1922 přijali rezoluci, v níž „vládě se ukládá, aby nařídila úřadům školním, aby bylo při stavbách škol bedlivě přihlíženo k tomu, aby všude, kde místní poměry dovoluují, zřizovány byly tělocvičny, hřiště, školní kuchyně, dílny a zahrady“. V době, kdy se v novém, svobodném státu připravoval pro školství značně ambiciózní stavební program, měla jejich petice značný význam a patřičnou váhu. Školní zahrada byla v té době zkrátka považována za nedílnou součást školy. Až v dnešní době se důležitost školních zahrad pro výchovu často zpochybňuje.

FOTO: JAN MORAVEC

V roce 1937 byl vydán Řád školních zahrad pro národní školy, který ideu školních zahrad náležitě vyzdvihl. Patřičně zdůraznil i výchovný význam práce ve školní zahradě pro zjemnění dětské povahy a pro pochopení ceny a hodnoty práce vlastní i cizí.

Zaměstnání ve školní zahradě se mělo dle tehdejších předpisů co nejúčelněji přimykát ke školní výuce. Pedagogická teorie přitom vycházela z poznání, že pouze ten, kdo vlastní práci vypěstoval rostlinu od semene až do plodu a vychoval zvíře od jeho vylíhnutí do rozmnožení, poznává a cení si dovedností i námahy, kterých je k tomu zapotřebí, naučí se vážit si veškeré přírody a také ji dokáže patřičně chránit. ☒

F. Morkes je pracovníkem
Pedagogického muzea J. A. Komenského v Praze.
K. Burešová je předsedkyní ZO ČSOP Kněžice
a editorkou manuálu „Učíme se v zahradě“.
Kontakt – e-mail: kvetoslava.buresova@chaloupky.cz

Květnaté louky na naší zahradě

Co je louka?

Z mnoha pohledů můžeme definovat louku různě.

Botanik louku definuje jako prostor pro výskyt rostlinného společenstva, které je dáno přírodními podmínkami daného místa a péčí člověka. Rozlišuje 5 typů luk – silně podmáčenou, vlhkou, čerstvě vlhkou, smilkovou a suchomilnou. Ty pak dále třídí podle výskytu dominantních druhů, podle rostlinných společenstev apod. V současnosti patří k nejrozšířenějším lukám v České republice čerstvě vlhké ovčíkové louky.

Ekolog se na louku dívá jako na ekosystém, kde primární producenti (zelené rostliny) náleží mezi vytrvalé mezofytní traviny a byliny, kde se konzumenti (např. býložravci) vyskytují jen v přirozené míře a kde dochází k exportu rostlinné biomasy mimo ekosystém.

Ochranář louku vnímá jako stanoviště zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů, jako důležitý krajinný prvek. Musí sehnat peníze na její údržbu a zachránit ji před postupným zarůstáním. Umí se dohodnout s majitelem na specifickém způsobu jejího obhospodařování a často sám o ni pečuje.

Pro zemědělce je louka trvalým travním porostem, který musí pokosit nebo nechat spást. Je to základní zdroj pro živočišnou výrobu. Pro úředníka je louka zemědělským půdním fondem.

Co však louka znamená pro obyčejného člověka? Jak ji vnímá? Jako barevný koberec tisíce rozkvetlých barevných květů a vonící seno? Nebo jako zelený trávník pravidelně stříhaný sekačkou značky Mountfield?

Příběhy luk

Louka je člověkem v dávné minulosti vytvořený úžasný prostor sloužící jak k jeho obživě a zdraví, tak k jeho potěšení. Každá louka je společenstvem rostlin, živočichů a hub, které jsou vzájemně provázány různými vazbami.

K nejběžnějším lučním druhům rostlin patří kopretina, kohoutek luční, zvonek rozkladitý, pryskyřník prudký, jitrocel kopinatý, jetel, smetanka lékařská, z trav ovsík vyvýšený, lipnice, kostřava, trojstět, srha či jílek.

Každá louka má svůj příběh – někdy se šťastným, často však se špatným koncem. V minulosti člověk většinu luk odvodnil, rozoral a přeměnil na pole na travu. Vysoké dávky umělých hnojiv

zajišťovaly vysoké sklizně. Člověk nějak zapomněl, jak vypadá květnatá louka.

Po roce 1993 vznikly první projekty a programy na záchranu a obnovu květnatých či druhově bohatých luk. Na trhu jsou dnes již k dostání osiva

šších částí, na stejný počet si rozdělíte osivo a pak vyséváme způsobem, jako bychom kořenili pokrm při vaření. Nebo můžeme osivo namíchat s pílami, pískem, krupicí či strouhankou. Vysetá semena zahrábeme lehčími hráběmi. Povrch můžeme lehce utužit válcem nebo opatrně pošlapat.

Vysévat můžeme po celý rok, ale nevhodnější dobou je jaro a podzim. Jarní výsevy jsou vhodnější ve vlhčích oblastech a na těžkých půdách, podzimní výsevy v sušších oblastech a na lehké písčité půdě.

Vyseto – a co dál?

Louka je svébytný organizmus. Každá rostlina má jinou biologii, jedna potřebuje vodu, druhá mráz, třetí čas. Je třeba počítat i s tím, že vzcházející rostlinky jsou velmi malé a křehké a budou vzházet postupně. Také se objeví spousta druhů, které jsme nevyseli. Jsou to plevely, které obsahuje každá půda. Ve svém růstu mají strategii, co nejdříve obsadí prostor a vykvést, v čemž jim můžeme zabránit vhodným způsobem a dobou kosení.

Péče o louku znamená ji pokosit a pokosenou hmotu z pozemků odvézt. V prvním roce po vysetí louku pokosíme 2–3krát, podle doby vysetí, počasí a stavu vegetace na pozemku. První seč by měla být před vykvetením plevelů (květen, červen), abychom zabránili jejich vysemenění. Pozemek je dobré

pokosit asi 5 cm nad zemí, tak, abychom při kosení nepoškodili vyseté malé rostlinky. Druhou seč provedeme v závislosti na počasí v červenci nebo srpnu a třetí na přelomu srpna a září. V druhém roce loučku sečeme ještě 2–3krát pro zahuštění porostu. Plevely vyrostou už jen v menším množství, protože nevzejdou v zastínění lučních druhů. V květnu až v červnu se objeví první květy. Louku pokosíme až po odkvetu kopretin, pak na přelomu července a srpna (pokud bude velmi sucho, druhou seč vynecháme), třetí seč by měla být na podzim během září.

V dalších letech již stačí kosit louku jednou ročně, budeme-li však chtít hustý a nízký porost, pak musíme loučku kosit častěji. Pozor, nikdy nesečeme příliš nízko u země, tedy níže než 3 cm. Nízkou seč unesou jen trávy, kterým tím umožňujeme rychlý růst a obsazení prostoru na úkor kvetoucích druhů. ☒

L. Šoltysová je členkou ZO ČSOP Křížánky. Kontakt – tel.: 724 071 415 e-mail: csopkrizanky@seznam.cz, B. Bradna a Z. Nikodémová jsou majitelé firmy Planta Naturalis. Kontakt – e-mail: info@plantanaturalis.com

Doposud jsme se v této rubrice zabývali tím, jak na naši zahradu přilákat ty či ony živočichy. Podívejme se dnes na naši živou zahradu z jiného úhlu – jak z ní udělat rozkvetlou louku...

TEXT LENKA ŠOLTYSOVÁ,
BOHUMIL BRADNA, ZDEŇKA NIKODÉMOVÁ,
FOTO ZDEŇKA NIKODÉMOVÁ

Živá zahrada – jaro 2008

Jarní kolo soutěže Živá zahrada proběhne letos ve dnech 23.–25. května (na školních zahradách 19.–23. května).

Více informací včetně výsledků minulých kol naleznete na www.zivazahrada.cz.

Novinky v právu životního prostředí

V tomto článku se vás pokusíme alespoň stručně seznámit s nejdůležitějšími změnami v oblasti práva životního prostředí

Od 1. března 2008 platí nová vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 60/2008 Sb., o plánech péče, označování a evidenci území chráněných podle zákona č. 114/1992 Sb., která podrobněji upravuje některé náležitosti týkající se právě zvláště chráněných území. Hlavními upravenými oblastmi jsou plány péče o tato území, povinné náležitosti pro návrhy vyhlášení zvláště chráněného území, jeho ochranného pásma nebo zóny ochrany přírody, podrobnosti o vedení ústředního seznamu ochrany přírody a konečně i o značení zvláště chráněných území ochrany přírody (jak v terénu, tak i v mapových podkladech). Řada dalších podrobností je pak obsažena v přílohách této vyhlášky. Neměla by proto uniknout praktickým terénním ochranářům.

Byl schválen také zákon o integrovaném registru znečišťování životního prostředí a integrovaném systému plnění ohlašovacích povinností v oblasti životního prostředí (zákon č. 25/2008 Sb.), který upravuje integrovaný registr znečištění („IRZ“) jako zdroj informací pro veřejnost. Současný návrh opravňuje vládu nařízením stanovit rozsah údajů i prahové hodnoty pro ohlašování do IRZ a bude se podle něj postupovat již při ohlašování údajů za rok 2008.

Se zpožděním došlo k transpozici směrnice do zákona o předcházení ekologické újme a o její nápravě. Tento zákon je založen na principu znečišťovatel platí a upravuje škody na vodě, půdě a chráněných druzích a stanovištích v rámci soustavy NATURA 2000. Odpovědnost původce je upravena jako objektivní, původce je tedy odpovědný za následek (škodu, resp. újmu – musí ji odstranit a uhradit), a to bez ohledu na zavinění. Větší provozovatelé se budou muset od roku 2013 na tento typ událostí finančně pojistit. Zákon bude projednáván ještě v Senátu. V současné podobě bohužel není v souladu s požadavky evropské směrnice při formulaci výjimek z výše zmiňované povinnosti.

Ministerstvo zdravotnictví zveřejnilo tzv. **strategické hlukové mapy**, které byly zpracovány pro nejhlučnější místa v České republice: aglomerace Praha, Brno a Ostrava, letiště Ruzyně a nejdůležitější silniční a železniční tahy. Výsledky studie potvrdily již známé předpoklady o silniční dopravě jako nejvýznamnějším zdroji hluku, a to jak ve městech, tak při tranzitu v podobě kamionové dopravy. Na strategické hlukové mapy navážou tzv. akční plány, které by měly být připraveny do června roku 2008.

V průběhu ledna byla dokončena pracovní verze **Politiky územního rozvoje**, která je jakýmsi „územním plánem pro celou Českou republiku“. Měla by zajistit republikové priority územního plánování pro zajištění udržitelného rozvoje a je dále závazná pro tvorbu územně plánovací dokumentace. Ministerstvo pro místní rozvoj by mělo předložit její návrh vládě ke schválení do začátku roku 2009. V současnosti je zahájeno vyhodnocování vlivů této politiky na udržitelný rozvoj. Zmíněný pracovní návrh je z pohledu ochrany přírody poměrně problematický, protože se v něm objevuje konkrétní výčet dopravních staveb, včetně jejich trasování.

Ministerstvo životního prostředí svým sdělením zveřejnilo **seznamy oblastí**, které byly zařazeny na seznam evropsky chráněných území **NATURA 2000**. Jedná se o soubor oblastí podle směrnice o ptácích a stanovištích, který je společný pro celou Evropskou unii. Jednotlivé členské státy, tedy i Česká republika, musí zajistit jejich přísnou ochranu.

V oblasti úpravy s **nakládáním s odpady** byly nově transponovány požadavky Evropské unie na přeshraniční přepravu odpadů a persistentních organických znečišťujících látek (tzv. POPs) a také na nakládání s polychlorovanými bifenylly a terfenylly. Navíc na konci února Ministerstvo životního prostředí předložilo k připomínkování odborné veřejnosti zcela nový zákon o odpadech. ☒

Milan Damohorský, Petra Humlíčková –
Katedra práva životního prostředí
PF UK v Praze

Lesopark podél říčky Hloučela na severním okraji Prostějova vznikl začátkem 20. století zásluhou místního profesora chemie, matematiky a fyziky Rudolfa Wolfa.

TEXT A FOTO JAN MORAVEC

První nabídl městské radě, že osází břehy Hloučely, již roku 1905 – jeho návrh byl však zamítnut. Až o devět let později povolila rada okolí Hloučely, které bylo tehdy rumištěm, na něž se vyvážel odpad z celého města, osázet. Profesor Wolf se sám chopil koleček a za pomoci desítek svých studentů a dalších lidí si splnil svůj sen. Parku se pak začalo říkat Wolfovy sady. I toto se dozvíte na naučné stezce územím dnes známějším pod „ochranářským“ názvem biokoridor Hloučela. Ale začněme od začátku...

Komunitní projekt

Biokoridor Hloučela, nejhodnotnější přírodní celek na území Prostějova (byť jde v podstatě o park, je složen takřka výhradně z domácích nebo již dlouho zdomácnělých dřevin), je v hledáčku místních organizací ČSOP již dlouhé roky. Pečují o něj a chrání ho. Že se tedy prostějovské Regionální sdružení ČSOP Iris rozhodlo v rámci

komunitního projektu Hej rup nějak zvelebit právě toto území není překvapivé. Organizace oslovila místní obyvatele s dotazem, co vše by si na Hloučele představovali, a sešla se řada zajímavých nápadů. Dětská hřiště, průlezky, cyklostezky, krytý altán sloužící jako učebna v přírodě... Na následujících kulatých stolech se vše prodiskutovalo – a pak začal jeden projekt po druhém padat. Jeden narazil na legislativní překážky (hygienické normy, stavební předpisy), jiný na nedostatek financí. Nakonec ze všech plánů zbyla jen naučná stezka s lavičkami, která byla, nutno přiznat, spíše nápadem vlastních realizátorů než veřejnosti.

Naučná stezka biokoridorem Hloučela

Aby se komunitní rozměr celé akce úplně nevytratil, oslovili realizátoři s nabídkou spolupráce alespoň studenty místních škol. Původní představa byla, že by se každá škola podílela na jedné zastávce stezky. Jaké bylo překvapení, když se přihlásily čtyři studentky z Cyrilometodějského gymnázia, že by chtěly v rámci středoškolské odborné činnosti připravit hned celou stezku.

Prázdninový maratón

Blížily se prázdniny, stezka měla být otevřena na podzim, a tak bylo nutné většinu práce na ní udělat během letních prázdnin. I na to studentky v čele se svou profesorkou Mgr. Janou Daňkovou kývly. A tak začal maratón schůzek a příprav. Lidé z ČSOP určili témata jednotlivých zastávek, studentky sháněly po knihovnách i internetu materiál, třídilo se, krátilo, vyhazovalo, oponovalo, doplňovaly scházející fotografie. Pak vše dostal grafik, načež následovala další kola připomínek, oprav a (mnohdy protichůdných) požadavků. Ano, právě takhle se rodí dílo, o kterém se pak může s čistým svědomím říct, že je společné!

Neméně důležité však bylo sehnat na realizaci peníze. Velkou část finančních prostředků dodalo velkoryse město Prostějov, zbytek pak generální partner ČSOP RWE Transgas Net v rámci svého programu zpřístupňování zajímavých přírodních lokalit veřejnosti. Celá stezka vyšla na 195 000 korun.

A konečně nastal 28. listopad 2007. Vše bylo vyrobeno, osazeno na dřevěných stojanech v terénu, zástupci města a ČSOP mohli přistoupit ke slavnostnímu přestřižení pásky.

Stezka podél říčky

Stezka je dlouhá 4 km a na jedenácti panelech popisuje kromě historie i místní faunu a flóru, vlastní říčku,

nevynechává ani problematiku údržby tohoto území či negativní působení lidí na přírodu. Informační tabule obsahují hodně obrázků, takže zaujmou na první pohled a poskytnou základní informaci i tomu, kdo je líný či nemá čas číst doprovodné texty.

Stezka začíná nad ulicí Olomoucká a ve své první části vede po pravém břehu Hloučely úzkým lesoparkovým pásem, v podstatě po okraji jednoho z prostějovských sídlišť. Není nijak značená, ale jdete-li stále proti proudu říčky, v podstatě nelze sejít z cesty. Asi v polovině cesty se stezka napojuje na červenu turistickou značku, a dostává se též do přírodnějších partií. Porost charakteru lužního lesa je zde širší, divočejší. Blízkost města a skutečnost, že koridor Hloučely je vyhledávaným místem k vycházkám jeho obyvatel, připomene jen několik výletních restaurací. Právě návštěvníkům z řad prostějovských obyvatel je stezka především určena.

„Je dobře, že takovéto aktivity ochránci přírody v biokoridoru Hloučela vyvíjejí, jen bych si přál, aby se nové naučné panely nestaly terčem vandalů,“ pochválil si a zároveň vyjádřil obavu při slavnostním otevření stezky starosta Prostějova Jan Tesař. S potěšením mohl konstatovat, že první půlrok přežila stezka „ve zdraví“. ☒

Autor je redaktorem časopisu.

Setkání

Setkání členů a přátel ČSOP se letos koná ve dnech 5.–7. září v Plumlově nedaleko Prostějova (viz vložená pozvánka). Budete tak mít příležitost přesvědčit se na vlastní oči třeba i o výsledku spolupráce ochránců přírody a studentek gymnázia. K poslednímu zastavení Naučné stezky Hloučela je to z Plumlova po červené turistické značce ani ne pět kilometrů.

S JITKOU A MIRKEM DVORSKÝMI

Manželé Dvorští mají neustále napilno. Věnují se nejen oddílu Mladých ochránců přírody, ale i ekologické výchově a praktické ochraně přírody na všech možných frontách. Když jsme se sešli k rozhovoru v klubovně ve valašskomeziříčském Domě dětí a mládeže, ještě byli celí udýchaní ze včerejších oslav Dne země, právě se vrátili z programu pro školu a měli tak hodinku čas do začátku oddílové schůzky.

TEXT JAN MORAVEC

Jak vznikl oddíl Falco?

To je už skoro dvacet let. Měli jsme dvě děti, často jsme s nimi někam chodili a vždycky, jestli s sebou mohou vzít ještě nějaké kamarády, takže nás pravidelně chodila celá tlupa. Tak nás napadlo založit oddíl. Nejdřív jsme uvažovali o Skautu, jelikož jsme k němu měli blízko. Jenže první jednání – zcela

O životě s oddílem a v oddíle

striktní požadavky – holky zvlášť, kluci zvlášť. To se nám nelíbilo. Prý, vždyť si můžete udělat tábor třeba půl kilometru od sebe. Jenže my chtěli ty akce dělat společně. Takže bylo jasné, že tudy ne. A protože jsme oba byli v ČSOP a dozvěděli jsme se, že existují i oddíly ČSOP a mají úžasnou volnost, tak jsme založili Mopiky. První schůzka byla osmého března 1990, to si pamatuji úplně přesně. A protože jsme v té době hodně vyvěšovali budky pro poštolky a tak, dostal oddíl jméno Falco.

Kolik vás je?

Na začátku nás bylo patnáct. Teď je nás kolem padesátky.

Změnily se nějak děti za těch víc jak patnáct let?

Změnily, hodně. Tenkrát měla ta děcka o všechno větší zájem. Dneska jsou línější chodit ven, ta příroda už je tolik netáhne. Také mají spoustu nabídek, spoustu jiných činností, berou to jenom jako jednu z mnoha aktivit, ten zájem je u většiny mnohem povrchnější. Spousty děcek to dneska vnímají ne jako oddíl, ale spíše jako zájmový kroužek.

Mohli byste to vysvětlit?

Oddíl má nějaký vnitřní život, nějaké tradice. Svoje pokřiky, kroje, vlajky, různé zvyklosti. To, co drží oddíl pohromadě a vytváří z něj zcela specifickou komunitu. To řadě dnešních členů již nic neříká, nezajímá je to. Je to prostě jedna z mnoha aktivit, vedle angličtiny a fotbalu a kytary... Možná je to způsobeno i tím, že máme klubovnu v Domě dětí a mládeže. Takže je to pro ně jen další ze zdejších kroužků.

Taky mají dneska daleko menší zájem o výpravy. Z těch padesáti jich jezdí tak kolem deseti. Já pamatuji, když jsem chodil do Skauta, jak jsem před každou výpravou nemohl ani dospat, jak jsem se těšil, jak bych si ji nenechal ujít ani za nic na světě. To dneska chybí. Pravda, občas na tom nesou vinu i rodiče. Máme tu jednoho patnáctiletého kluka, který by s námi strašně rád jezdil zejména na vícedenní akce, ale máma ho nikam nepustí. Stalo se, že na zimním sčítání vodních ptáků si pro něj táta přijel v polovině trasy, že musí okamžitě domů, že je špatné počasí.

Co je náplní oddílu?

Protože jsme oba ornitologové, tak jsme si původně mysleli, že budeme mít ornitologický oddíl. Brzo jsme ale pochopili, že takový ornitolog by měl

znát nejenom ptáky, ale i něco navíc, různé vztahy v přírodě, tak jsme si řekli dobře, budeme se zabývat celou přírodou. A postupně jsme dospěli až k tomu, že když ta děcka pochopí, že přírodu člověk potřebuje k životu, že „je to tu prostě pěkné a já chci, aby to tu takové zůstalo“, tak to má mnohem větší význam, než taková ti vědci, kteří umějí všechno pojmenovat. Aby, až bude jednou ten Pepa, co teď chodí do oddílu, velký a pojedede někde s tou svou motorkou, tak aby si třeba řekl: tady žijí různá zvířátka a já bych je zahubil, kdybych tam tu motorku umyl, a šel do myčky.

Kromě toho se snažíme budovat i vztahy mezi dětmi a rozvíjet jejich samostatnost. Taky jsme tu měli děcka, která znala perfektně přírodu, ale v oddíle se nechytala, nebyla schopná ukrojit si chleba, uvařit si čaj, a hlavně vyjít s ostatními.

Říkáte, že se nesnažíte dělat z dětí vědce, ale přitom jste velmi úspěšní v přírodovědné soutěži Zelená stezka – Zlatý list.

To je pravda. Poprvé to byla spíš náhoda. Bylo to někdy v roce 1992, tuším, náhodou jsme se o té soutěži dozvěděli a přihlásili se. Proč to nezkusit. Jeli jsme na oblastní kolo do Olomouckého kraje, kde jsme to vyhráli, což nás nesmírně překvapilo. Tak jsme jeli na Národní kolo. Říkali jsme děckám: tady je to těžké, tak si z toho nic nedělejte, když budete poslední, pojedeme si to vyzkoušet, podívat se, jak to vypadá... A když hlásili výsledky a byli u třetího místa a my stále nikde, tak už jsem byla strašně vzteklá, protože jsem si myslela, že na nás zapomněli. No, a děcka

to vyhrála. Nikdo to nečekal, ale tenkrát jsme měli dobrá děcka, ona je ta příroda strašně bavila. Pak jsme krajská kola vyhráli ještě mockrát, ale několikrát jsme na Národní kolo ani nejeli, protože děcka dala přednost táboru, se kterým se to časově krylo.

Jak vypadá taková oddílová schůzka?

Vždycky začíná družinovými pokřiky. Pak přijdou na řadu organizační záležitosti, třeba pokyny k nadcházející výpravě. Potom je vždycky trochu vědy – nějaké poznáváčky, něco o ochraně přírody, ekologii. Před soutěžemi, jako je Zlatý list, se připravujeme na ty soutěže. Teda vždycky ne, když jsme nedávno sbírali známky na záchranu albatrosů, tak jsme jednu celou schůzku třídili ty známky. No, a nakonec jsou nějaké hry.

Příprava takové schůzky je někdy docela časově náročná.

ZO ČSOP Javorníček, pod nějž MOP Falco patří, má i řadu odborných programů. Zapojují se děti z oddílů i do těchto aktivit?

No samozřejmě. Sečeme louky, vyvěšujeme ptačí budky, budujeme a obnovujeme tůň, mapujeme ohrožené druhy rostlin a živočichů. Ale v současné době je hlavní aktivitou v oddíle Beskydský poutník. To je taková... nechci říct hra, spíš aktivita. Máme na to záznamník, kam si děcka zapisují výsledky různých úkolů, pozorování, činností. Zapojují se do ní i další oddíly, i různí samotáři.

A zůstávají děti poté, co odrostou, dál v základní organizaci?

Minimálně. Máme teď třeba pár šikovných instruktorek, holek kolem osmnácti, které již samy vedou schůzky těch nejmenších. Pár lidí sice už žije úplně jinde, odstěhovalo se za prací nebo za partnerem, ale kdykoliv se ve Valmezu objeví, zastaví se a rád s něčím pomohou. Ale většina, nejspíše po nástupu na vysokou, odchází a už se nevrací. Jak udržet odrostlé členy oddílu se řešilo již mnohokrát i na nejvyšší úrovni Svazu a asi to žádné řešení nemá. Spousta lidí ani nechce být v dospělosti nijak organizováno.

Má tedy vedení oddílu smysl?

Vedení oddílu je životní poslání. Člověk ho na sebe vzal a dělá to, protože ho to baví. Jinak by to dělat nemohl.

Myslíme si, že není důležité, zda budou členy Svazu či nikoliv, jestli někdo z nich vystuduje vysokou školu přírodovědného zaměření, dokonce ani jestli se pak v dospělosti budou ochráně přírody věnovat. Podstatné je, že se budou snažit ve svém životě chovat k přírodě a životnímu prostředí šetrně a v tomto duchu nasměrují také výchovu vlastních dětí. Pokud někdo z nich bude jednou dělat třeba manažera nebo ředitele nějaké velké firmy a občas, když o něčem bude rozhodovat, tak si vzpomene, co že jsme to kdysi v tom oddíle říkali a že některé věci se prostě nedělají, protože přírodě a krajině škodí – pokud v něm něco z těch věcí zůstane, není to práce zbytečná a splnila svůj účel. ☒

Podorlický skanzen Krňovice

Zelená karta je program, který propaguje přírodní a kulturní hodnoty v České republice. V rámci programu spolupracuje ČSOP s řadou organizací, které poskytují členům ČSOP slevy na své služby či zboží.

TEXT A FOTO VÁCLAV ZÁRUBA

Podorlický skanzen Krňovice vzniká od roku 2002, výstavbě však předcházelo náročných pět let jednání, nepochopení, byrokratických obstrukcí a stěhování z Pardubického kraje do Královéhradeckého. Pro umístění skanzenu byla nakonec vybrána lokalita u obce Krňovice v atraktivní krajině nivy řeky Orlice, v těsném sousedství Přírodního parku Orlice. Zakladatelem skanzenu je firma Dřevozpracující družstvo spolu se ZO ČSOP Orlice. Vše, co se dosud podařilo realizovat, je dílem hrstky nadšenců, protože skanzen nemá „své“ stále zaměstnance ani rozpočet.

Objekty a expozice

V areálu postupně rostou domy převážně venkovského typu z Královéhradecka a z podhůří Orlických hor. Objekty jsou přenášeny z míst, kde jim hrozil zánik,

Ukázky zpracování lnu při jedné z mnoha akcí ve skanzenu.

ale vznikají i rekonstrukce (postavené původní technologií z původních materiálů dle historické dokumentace, zaměření, pozůstatků či fotodokumentace apod.) nedochovaných staveb. Návštěvníkům se tak nabízí srovnání historických staveb po staletích užívání a staveb tak, jak vypadaly v dobách svého vzniku.

Zatím jedinými přenesenými stavbami ve skanzenu jsou dva špýchary, které se v budoucnu stanou součástí menší zemědělské usedlosti. Na těchto stavbách je dobře vidět i rozdíl v použitých technologiích v různých regionech – zatímco jeden (z Opočenska) je stavěn z měkkého dřeva, smrku a borovice, druhý (z Novobydžovska) je postaven ze dřeva tvrdého, převážně dubu. Naopak přesnou funkční rekonstrukcí původní stavby je plně funkční roubená sušárna ovoce i roubené stodoly v areálu „Polabského statku“. Vlastní obytná budova statku, sloužící jako správní a technické zázemí skanzenu, je roubenou novostavbou využívající typické prvky polabské architektury a ukazující, jak mohou vypadat dnešní roubené stavby sloužící např. jako rodinné domy. Výjimečnou je rekonstrukce zájezdního hostince „Na Špici“, který stával až do dvacátých let 20. století na Pražském Předměstí v Hradci Králové. Byl postaven dle historických podkladů s využitím kombinace tradičních a moderních technologií. Obě tyto stavby splňují i nároky dnešní doby a svým uživatelům poskytují netradiční prostředí.

Každý skanzen je doplněn expozicemi. Stejně tak i ten v Krňovicích. Nejsou to však jen hromady zaprášených strojů a nářadí za šňůrami se zákazem vstupu. Cílem je ukázat co možná nejvíce exponátů v provozu tak, jak se dříve užívaly. Návštěvník může zapojit při cca hodinové prohlídce všechny smysly – poslouchat zvuky starých motorů, hrčení řetězů a ozubených převodů, cítit benzín i libou vůni sušeného ovoce, ochutnat čerstvé křížaly, vidět znovuzrozené exponáty i ty dosud nezrestaurované, zkusit svoji sílu při roztáčení žentouru... Z mnoha zajímavých exponátů lze zmínit funkční žentour, stabilní benzínové i elektrické motory, traktor Lanz Bulldog, povříslavačku, odstředivky, máselnice, hever na pařezy, šlapací mlýn na obilí a mnohé další.

Královéhradecký zájezdní hostinec „Na Špici“ v roce 1920. Vlevo pak jeho rekonstrukce v Podorlickém skanzenu.

Ovocné sady a staré odrůdy ovoce

ZO ČSOP Orlice je již od roku 1999 zapojena do celosvazového programu na záchranu starých a krajových odrůd ovocných dřevin. V areálu skanzenu vznikla ovocná školka původních vysokokmenných ovocných odrůd. V okolí venkovských staveb v areálu jsou z výpěstků školky zakládány sady, podél komunikací vznikají ovocné aleje. Výsadbou stromů ale práce nekončí. Na podzim je možné vidět sušení ovoce v již zmíněné sušárně nebo ochutnat ještě teplé, právě sušené křížaly (i když zatím ještě ne z vlastního ovoce). Snad pravidelnou akcí se stane výstava starých odrůd ovoce, jejíž první ročník se uskutečnil na podzim 2007 a další proběhne letos.

Zájem návštěvníků o staré odrůdy ovoce ústí i do navracení vysokokmenných ovocných stromů do krajiny. Uskutečnila se obnova první ovocné aleje podél polní cesty, lidé zakládají extenzivní zahrady s ovocnými stromy a dochází k omlazování historických

sadů. Uplynulá léta práce tak doslova „nesou ovoce“ a jsou důkazem, že program ČSOP na záchranu starých a krajových odrůd ovocných dřevin byl krokem správným směrem.

Ekocentrum Orlice

Od podzimu 2007 působí v objektu rekonstruovaného zájezdního hostince Centrum ekologické výchovy ZO ČSOP Orlice. Díky tomuto zázemí a profesionalizaci základní organizace jsou k dispozici i tematické ekovýchovné programy pro školy všech typů, které probíhají v expozicích jednotlivých staveb. Zaměřují se na vývoj zemědělství, pohonných jednotek, rozvoj technologií, vztahy člověka k přírodě, stavění ze dřeva, je připravena poznávací stezka lesem v okolí a pozornost je věnována i dalším aktuálním tématům.

Informační kancelář se specializuje na poskytování komplexních informací o dřevostavbách – používání dřeva ve stavebnictví. Zájemci o výstavbu domu ze dřeva mohou získat informace o výhodách i nevýhodách dřevostaveb, jejich ekologických aspektech, ceně, tepelných vlastnostech apod. Vážní zájemci si mohou prohlédnout interiér roubené stavby v areálu skanzenu a porovnat dnešní stavby se stavbami historickými. Samo ekocentrum je exponátem a příkladem toho, co dřevo umožňuje.

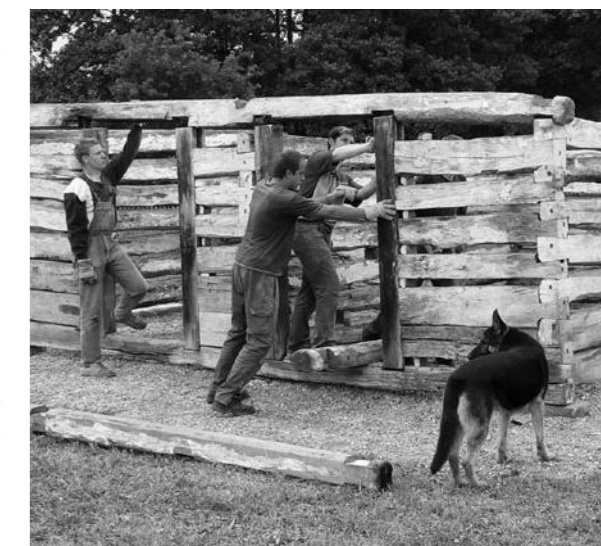
Plány do budoucna

Výstavba skanzenu je dlouhodobým a finančně náročným (neziskovým) projektem, který nemá stanoven termín dokončení. Stavby budou přibývat a v nich vznikají další expozice dle finančních možností. Exponáty

zpravidla nezištně či za nevelký obnos poskytují ti, jimž leží na srdci zachování povědomí o životě minulých generací. Již dnes jsou připravovány i další stavby:

Transfer historické roubené školy ze Všestaru u Hradce Králové, která pochází cca z roku 1750. Stavba již byla rozebrána a je uložena v areálu skanzenu. Po získání stavebního povolení bude již v letošním roce obnovena na připraveném místě. V budoucnu bude v objektu školská expozice a bude sloužit i jako učebna.

Transfer a obnova roubeného vodního mlýna z Bělče nad Orlicí z roku 1809. Vše použitelné, co z mlýna zbylo, je uloženo v areálu a rovněž probíhá projektová příprava obnovy ve skanzenu. V objektu bude expozice mlynářství a života mlynářů. Pohon strojů zajistí vodní kolo na vrchní vodu. Na rekon-

Stěhování jednoho ze špýcharů.

strukci mlýna navazuje i již vyprojektovaná revitalizace drobného vodního toku podél skanzenu – obnova zaměrného koryta, odkrytí zatrubněné části, zřízení mokřadů, tůň a rybníka.

Rekonstrukce kovářny – předlohou kovářny je nedochovaná kovářna z Bělče nad Orlicí. I zde je v běhu úřední mašinérie povolování. Po postavení objektu (také snad letos) vznikne nová expozice kovářství. ☒

Autor je členem ZO ČSOP Orlice a spolurealizátorem skanzenu.
Kontakt – e-mail: zaruba@krnovice.cz
tel.: 603 510 169

Kudy do skanzenu

Areál skanzenu leží cca 20 minut chůze od nádraží ČD v Třebechovicích pod Orebem či z náměstí v Třebechovicích pod Orebem (autobusová zastávka).
Parkování pro osobní vozidla i autobusy je u restaurace U Skanzenu v Krňovicích. Expozice je pak cca 3 minuty chůze od parkoviště. Pozice GPS: 50° 11' 25.158"N, 15° 58' 55.089"E.
Skanzen je otevřen květen – říjen o víkendech, červenec a srpen i úterý až pátek, jindy po předchozí domluvě.
Vstupné 50 Kč, členové ČSOP po předložení členského průkazu sleva 50%.
Více informací a pořádané akce na www.krnovice.cz.

Obnova ovocné aleje u Lipence

Naši předci vyšlechtili různé odrůdy ovocných dřevin, které byly přizpůsobené rozdílným podmínkám v jednotlivých krajích.

pavouci), a mají také nesporný estetický význam. Proto se snažíme poslední zbytky těchto dřevin zachovat, namnožit a navracet je zpět do krajiny.

V loňském roce tak vysázeli členové základní organizace ČSOP Hasina 60 ovocných stromků podél polní cesty z Lipence do Skupic, v aleji nazývané U Váhy. Původně ji tvořilo několik přestárých hrušní, volné plochy mezi stromy zarůstaly náletem šípku a trnky. Po odkrovení a pokosení trávy jsme staré stromy doplnili o vysokokmeny starých odrůd hrušní, jabloní a třešní.

Obnovená alej bude zároveň sloužit jako genofond těchto tradičních odrůd, který bude využíván pro získávání roubov na zapěstování nových stromků. Přestože bohatou úrodu lze očekávat až za několik let, věříme, že první plody těchto zajímavých a v krajině původních odrůd ochutnáme už v příštím roce.

Tento projekt byl finančně podpořen z programu péče o krajinu Ministerstva životního prostředí. Aktivně na něm také spolupracovali místní obyvatelé – členové Občanského sdružení za kvalitní život v Lipenci. Poděkování patří firmě Lostr, a. s. z Loun, která na akci jako sponzorský dar zapůjčila cisternu s vodou na závlivku vysazených stromů. ☒

Jiří Bělohoubek, ZO ČSOP Hasina Louny
(csop.hasina@seznam.cz)

organizací. Kromě toho jsou na tomto webu tipy na výlety v kraji, přehled neziskových organizací na Vysočině zabývajících se ochranou přírody, okénko Praktického rádce, odkaz věnovaný ekologické výchově a další.

V rámci projektu byly podpořeny i akce týkající se přímé pomoci přírodě – brigády. Prozatím podporu získalo 13 neziskovek (z toho 5 základek ČSOP) na 15 akcí. Peníze nejsou primárně určeny na vlastní práci, ale na přípravu a propagaci akce, na komunikaci s veřejností a místní samosprávou a samozřejmě na publicitu.

Pro členy a pracovníky neziskových organizací byly kromě toho připraveny tři semináře: Účast ve správních řízeních, Aktuální trendy v péči o přírodně cenné lokality a Péče o přírodně cenné lokality. Projekt tak přispívá k rozvoji neziskového sektoru na Vysočině jako celku a zároveň je významným přínosem především pro místní ZO ČSOP. ☒

Iveta Vorlíčková, vedoucí Regionálního centra ČSOP při ZO ČSOP Kněžice
(iveta.vorlickova@chaloupky.cz)

dění v oblasti ochrany přírody a životního prostředí (nejen) na Vysočině. V současné době přinášejí především informace o kampani „Otvírání přírody na Vysočině“, do které je zapojeno 20 neziskovek (z toho 12 základek ČSOP). Exkurze a vycházky mají za cíl zavést širokou veřejnost do jarní přírody a představit jí činnost jednotlivých neziskových

Záchrana Morávky – rok I.

Rok 2007, který byl prvním rokem realizace projektu „Záchrana lužních stanovišť v povodí Morávky“ (viz KND jaro 2007), lze hodnotit jako úspěšný.

Cílem projektu, na němž spolupracuje Moravskoslezský kraj, ZO ČSOP Salamandr, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Lesy České republiky, Povodí Odry a Pivovar Radegast, je likvidace rozsáhlých porostů invazivní křídlatky v povodí Morávky. Na ploše 126 ha byly provedeny postřiky ekologicky šetrným herbicidem Roundup Biaktiv, na 2,5 ha byla vyzkoušena relativně nová metoda likvidace křídlatky – injektáž do stvolů.

Velmi důležitý byl monitoring těchto aktivit, který v žádném sledování neprokázal negativní vlivy používání herbicidu na vodu, půdu a biotu, samozřejmě s výjimkou křídlatek samotných. Dalšími aktivitami projektu bylo založení výzkumných ploch pro optimalizaci metod likvidace křídlatky. V podzimních měsících byl na ploše

1 ha testován dosev bylinného patra, kdy bylo použito celkem 12 druhů bylin regionálního původu.

Letošní rok bude pro zdárný průběh projektu rokem klíčovým. Od počátku března probíhá úklid suché křídlatky zlikvidované v předchozím roce chemickými postřiky. Koncem března byla provedena dosadba původních druhů keřů (5 druhů vrb – v následujících letech budou dosazovány i další druhy). Toto opatření, stejně jako dosevy původních druhů bylin (ve větší míře plánované na letošní podzim), slouží k podpoře revitalizace vegetace po odstranění křídlatky.

Hlavní aktivitou v boji proti křídlatce však budou i letos postřiky roztočkem Roundup Biaktiv. V plánu je ošetřit všech 350 hektarů, na kterých se v projektovém území křídlatka vyskytuje.

Součástí projektu je i jeho propagace prostřednictvím internetových stránek www.life-moravka.cz, informačních letáků, informačních panelů v terénu, seminářů a exkurzí. ☒

Roman Barták, ZO ČSOP Salamandr
(roman.bartak@email.cz)

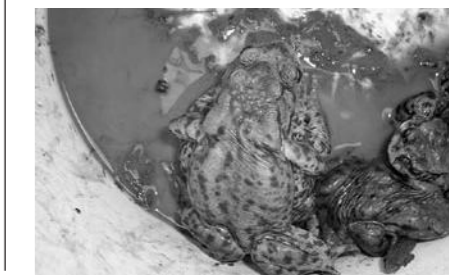

Žáby v rádiu

Na počátku dubna, kolem šesté hodiny ranní, mířil pravidelně Ford Transit plný členů ZO ČSOP Podorlicko do nedaleké obce Přívrat.

Po cestě se z puštěného rádia ozvalo žabí kuňkání a skřehotání, a po něm hlasatel Českého rozhlasu Pardubice oznamoval, že pokud potkají motoristé teple oblečené lidi v holínkách, s plastovým kbelíkem, tak se jedná o členy naší organizace, kteří se podílejí na transferu obojživelníků. Dále následovala několikaminutová odborná informace, proč a jak transfery probíhají, a následoval počet přenesených obojživelníků. Toto bylo, vždy s obměnou odborných informací, vysíláno během ranního a dopoledního vysílání skoro každou hodinu. Zejména pro naše mladší členy bylo velmi milé, že o sobě poslouchali informace právě v době, kdy brali kbelíky, aby posbírali obojživelníky napadané do odchytových pastí. ☒

Věra Malátková, ZO ČSOP Podorlicko
(ulula@seznam.cz)

Šance pro ČSOP v kraji Vysočina

Od července 2007 do června 2008 probíhá v kraji Vysočina projekt s názvem „Zapojování veřejnosti do ochrany přírody v kraji Vysočina“.

V kraji Vysočina nyní pracuje 19 ZO ČSOP a 20 dalších neziskových organizací působících v ochraně přírody. Projekt je zaměřen na podporu jejich činnosti, posilování jejich pozice v kraji a na zapojování veřejnosti do péče o přírodu na Vysočině. Nositelem projektu jsou Chaloupky, o. p. s., partnery pak ZO ČSOP Středisko ekologické výchovy Mravenec a Sdružení Krajina.

Chaloupky, o. p. s. společně s ČSOP Kněžice provozují internetové stránky www.ekovysocina.cz, na nichž návštěvníci naleznou informace o aktuálním

NS Ke Kočičímu hrádku v novém kabátě

28. ledna proběhlo slavnostní otevření obnovené naučné stezky Ke Kočičímu hrádku.

Stezka dlouhá 2 km vychází od slatiňanského zámeckého parku a okruhem se k němu opět vrací. Na devíti informačních tabulích se návštěvníci mají možnost dozvědět zajímavosti nejen z okolní přírody, ale i z bohaté historie zdejšího regionu. K ní neodmyslitelně patří i chov starokladubských vraníků v nedalekém slatiňanském hřebčíně, kolem jehož výběhů stezka také prochází. Na jednotlivých stanovištích máte možnost zodpově-

zením otázek nebo splněním úkolů, které jsme pro Vás připravili, vyzkoušet si i svůj postřeh a znalosti o přírodě. Správné odpovědi naleznete na následujícím informačním panelu.

Původní naučná stezka Ke Kočičímu hrádku vznikla již v roce 1998. V loňském roce ji celkově zrekonstruovala ZO ČSOP Nasavrky nákladem 75 000 Kč. Na její opravě se finančně podílely Pardubický kraj, Správa CHKO Železná hory a Lesy České republiky, s. p.

Stezka je celoročně přístupná pěšky i na kole. Těšíme se na Vaši návštěvu. ☒

Morch Milan, ZO ČSOP Nasavrky
(csop.nasavrky@seznam.cz)

Stalo se ...

- Ústřední výkonná rada ČSOP se sešla 9.–10. listopadu ve Vlašimi a 9. února v Brně. Mimo jiné se zabývala postupem prací při budování nového sídla ČSOP v Praze-Michli, diskutovala o lepší propagaci Svazu a o dalším rozvoji programu Zelená karta. Jmenovala Krajské sdružení ZO ČSOP Pardubického kraje regionálním centrem, dále jmenovala nové odborné garanty programů Podpora hnízdních možností zpěvných ptáků v lesích (Jaroslav Koleček), Ochrana vážek (Aleš Dolný) a Ochrana motýlů (Jiří Beneš). Členem Předsednictva ÚVR ČSOP se stal místo odstoupivšího Erika Geusse Karel Kríž ze ZO ČSOP Vlašim.
- Na podzim loňského roku doznaly webové stránky ČSOP www.csop.cz výrazné grafické a částečně i obsahové změny. Věříme, že jsou nyní přehlednější, redakční systém nám též umožňuje, aby byly aktuálnější. Kromě české a anglické verze přibýly i jazykové mutace německá a španělská. Řada

základních organizací ČSOP si již vyzkoušela možnost registrace pomocí internetu, v současné době se chystá zbrusu nová podoba kalendáře akcí a další novinky.

- Poslední listopadovou středu se sešla ve Vlašimi Valná hromada Národní sítě záchranných stanic. Kromě řešení provozních a finančních otázek Národní sítě měla na programu též volbu nové Rady Národní sítě. Ta nyní tedy pracuje ve složení Petr Orel (ZS Bartošovice), Luboš Vaněk (ZS Polabí), Pavel Moulis (ZS Rokycany), Libor Šejna (ZS Makov), Josef Cach

FOTO: ZUZANA ŠÝKOVÁ

(ZS Pasíčka), Libor Tandler (ÚVR ČSOP), David Rešl (AOPK ČR) a Jiří Dousek (Státní veterinární správa). Deváté místo zůstává zatím neobsazené, neb Česká inspekce životního prostředí z důvodu možného střetu zájmů členství v Radě NSS odmítla (vyjádřila však zájem o užití spolupráci).

- Před koncem loňského roku vyvinulo ústředí ČSOP velkou aktivitu při připomínkování novely Zákona na ochranu zvířat proti týrání, jehož navržené znění by fakticky znemožňovalo jakoukoli ekologickou výchovu v záchranných stanicích, tedy jednu z nedílných součástí jejich činnosti. Lobbying byl úspěšný, většinu navržených pozměňovacích návrhů se podařilo prosadit a výsledný stav byl více než uspokojivý. Zákon však nakonec vetoval kvůli zcela jiným paragrafům (norování lišek) prezident republiky.
- Dětské členové ČSOP starší 6 let a oddíly MOP dostaly netradiční dárek – dalekohled. Dalekohledy byly pořízeny v rámci tradiční spolupráce ČSOP a Lesů České republiky.
- Během února se uskutečnily dva semináře pro ty, kteří se zabývají transfery obojživelníků na rizikových úsecích komunikací (2. 2. Praha, 7. 2. Ostrava). Od zkušených odborníků (J. Vojar, M. Šandera, R. Rozínek) se účastníci dozvěděli, jak transfery realizovat, aby žábám místo pomoci spíše neškodili.

Vyznamenání ČSOP „Příroda děkuje“

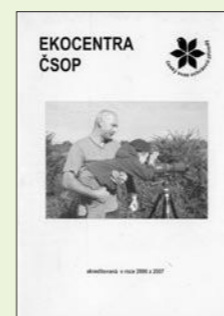
bylo uděleno panu Františku Faktorovi ze ZO ČSOP Dalečín za dlouhodobou a neustávající aktivitu v praktické ochraně přírody – v ochraně vzácných a ohrožených druhů rostlin a živočichů – i v práci s dětskými kolektivy.

- Ve dnech 4.–5. dubna se v jihomoravských Bořeticích uskutečnilo tradiční Výroční shromáždění pozemkových spolků. Na padesát lidí kromě večerního posezení ve vinném sklepě a exkurze na rozkvetlé Zázmoníky zde diskutovalo o možnostech financování činnosti, o problematice péče o lesy a mokřady či o spolupráci se zahraničními pozemkovými spolky.
- Projekt Síť vzdělávacích a informačních center v chráněných krajinných oblastech ČR, financovaný z Operačního programu rozvoje lidských zdrojů, se pomalu chýlí ke konci. Bylo dokončeno na pět desítek pilotních projektů, proběhly poslední dva workshopy (31. 1.–1. 2. v Krásné Lípě a 19.–20. 3. ve Vlašimi), na nichž si realizátoři vyměnili své zkušenosti. V současné době se dává dohromady databáze všech realizovaných projektů a nabytých zkušeností, která bude přístupná na webu.
- V rámci programu „RWE Transgas Net. Blíž přírodě.“ byla otevřena naučná stezka Údolí pod Klíčem v Lužických horách (realizátor ZO ČSOP „Natura quo vadis?“), naučná stezka s pozorovatelnou na Votočnici u Sázavy (realizátor ZO ČSOP Sázava) a ornitologická pozorovatelná u Blahutovického rybníku v Poodří (realizátor ZO ČSOP Jeseník nad Odrou).
- Do jarního kola 16. ročníku kampaně Uklidme svět! se přihlásilo 116 subjektů (ZO ČSOP i další občanská sdružení, základní i mateřské školy, domy dětí a mládeže, skauti, obecní úřady...), což je nebyvale velký zájem. Úklidové akce stále ještě probíhají, odhadem se jich zúčastní kolem 9000 dobrovolníků. Tradičně se soustředí na úklid turistických a naučných stezek, černých skládek, koryt toků, okolí obcí, parků, lesních ploch apod.

ČSOP vydal ...

Ústřední výkonná rada ČSOP
(222 511 494, info@csop.cz)

- **Votočnice** – leták o lokalitě, zpřístupněné v rámci programu „RWE Transgas Net. Blíž přírodě.“

- **Ekocentra ČSOP** – sborník představující stručně činnost ekocenter v letech 2006 a 2007

ČSOP Botič-Rokytky
(271 742 631, botrok@centrum.cz)

- **Natura pragensis 18** – další sborník o přírodě Prahy, tentokrát věnovaný převážně bezobratlým

ČSOP Vlašim
(317 845 169, vlasim@csop.cz)

- **Šetrné hospodaření na Podblanicku** – praktická příručka pro hospodáře

ČSOP Polabí
(603 864 822, csop@polabske-ekocentrum.cz)

- **Milovice – Mladá** – informační leták o jedné polabské evropsky významné lokalitě

ČSOP SEV Mravenec
(565 322 091, mrodova@email.cz)

- **Zvláště chráněná území Pelhřimovska** – stručný popis a fotografie všech 23 chráněných území bývalého okresu Pelhřimov

ČSOP Kladská
(354 602 402, cev@muzeum-ml.cz)

- **Průvodce po minerálních pramenech I.** (J. Milota, J. Bartoš) – první část přehledného průvodce kapesního formátu, věnovaná oblasti Českého lesa

ČSOP Hasina
(774 739 774, csop.hasina@seznam.cz)

- **Ochrana obojživelníků** (J. Vojar) – doplněk k 1. svazku metodické řady ČSOP, věnovaný jejich ohrožení a praktické i legislativní ochraně

ČSOP při SCHKO Jizerské hory
(485 109 702, csopschkoj@volny.cz)

- **Ježek a lidská péče** (M. Nevrlý, H. Vlčková, V. Lebedová) – praktická příručka, jak se postarat přes zimu o ježka

ČSOP Krkonoše
(606 476 372, petrmiles@volny.cz)

- **Formica nova X.** – jubilejní svazek tradičního sborníku o ochraně a výzkumu mravenců

ČSOP Trutnov
(499 815 824, kraleu@mbox.vol.cz)

- **Průvodce Trutnovským parkem** (E. Král) – trocha historie a podrobný popis všech místních dřevin

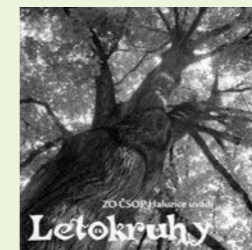
ČSOP Podorlicko
(603 990 965, freoni@atlas.cz)

- **Studánky Českořebovského mezihoří** – povídky o studánkách regionu doplněné plánkem 53 pramenů

ČSOP Veronica
(542 422 750, veronica@veronica.cz)

- **Metodika sledování výskytu plazů v České republice** (M. Vlašín, B. Mikátová) – praktická příručka vydaná jako 35. svazek metodické řady ČSOP

ČSOP Haluzice
(545 214 797, zocsop@haluzice.cz)

- **Letokruhy** – česko-ruská brožurka, připomínající mezinárodní setkání „Mládež v akci“ (červenec 2007) v Haluzicích

ČSOP Bílé Karpaty
(518 324 792, csop@bilekarpaty.cz)

- **Ovoce Bílých Karpat** (V. Tetera a kol.) – kniha podrobně popisující ovocnářství i všechny krajové odrůdy regionu

ČSOP IRIS Prostějov
(582 338 278, iris@iris.cz)

- **Co s nimi?** – praktická příručka pro ty, kdo chtějí pomáhat handicapovaným zvířatům
- **Parky a dřeviny Prostějova** (A. Švecarová) – obsáhlá publikace o městských parcích, doplněná řadou fotografií
- **Přírodní park Velký Kosíř** – průvodce obnovou naučnou stezkou

- **Geologická charakteristika okolí Hloučely v Prostějově** (V. Kopečný) – přehledná příručka o hydrologii a geologii nivy Hloučely

ČSOP Hořepník
(776 799 288, podhorny.csop@seznam.cz)

- **Mokřadní ostřice České republiky** (R. Řepka) – unikátní publikace s popisem a obrazovou dokumentací všech 57 druhů
- **Prostějovské suchobrdky** (J. Komárek, J. Podhorný, H. Kleinová) – publikace o stepních lokalitách Prostějovska, jejich vegetaci a obyvatelích s bohatou fotodokumentací

ČSOP Radhošť
(571 652 277, sulgan@valachnet.cz)

- **Ochrana velkých šelem v ČR** – stručný leták o rysovi, vlkovi a medvědovi
- **Medvěd hnědý** – leták o možném soužití lidí a medvědu
- **Orchideje Rožnovska** – leták představující stručně slovem i obrazem všechny orchideje regionu

ČSOP Salamandr
(571 656 456, salamandr@salamandr.info)

- **Příklady dobré praxe v ochraně přírody a krajiny v ČR a dalších zemích EU** – 20 vzorových projektů ochrany přírody z různých zemí Evropy
- **Zdroje financování péče o krajinu nejen v Beskydech** – stručný přehled různých finančních zdrojů pro ochranu přírody

ČSOP Studénka
(655 401 478, web@csopstudenka.cz)

- **Poznej svůj strom** (K. Nečasová, K. Genčiová) – brožura věnovaná starým ovocným odrůdám Moravského Kravařska, včetně krajových receptů na zpracování jejich plodů

ČSOP Bludov
(608 769 733, milan.klimes@rps.cz)

- **Bludovská stráž** – informační leták o významném krajinném prvku u Bludova
- (v přehledu nejsou zahrnuta periodika, pohlednice, plakáty a další propagační tiskoviny)

Stane se ...

Živá zahrada

Jarní pozorování vašich zahrad proběhne o víkendu 23.–25. května (v případě školních zahrad v týdnu od 19. do 23. května). Podrobnosti o soutěži naleznete na www.zivazahrada.cz. Svá pozorování můžete zaslat pomocí interaktivní hlášenky na těchto stránkách či pomocí návratky vstít uprostřed tohoto časopisu.

Mapování čejek

Jak jste byli informováni v minulém čísle, letošní jaro organizuje ČSOP mapování hnízdního výskytu čejky chocholaté. Získaná data umožní prosazování účinnější ochrany tohoto mizejícího ptáka našich polí. Podrobnosti naleznete na akcecejka.csop.cz. Za pomoc předem děkujeme!

Soutěž invazivní druhy

Bližší informace o dokumentárně-osvětové soutěži Pozor na invaze! naleznete na www.pozornainvaze.csop.cz.

Odborné semináře

23.–25. května se bude v areálu rekreačního zařízení Jitřenka u Bučovic konat již **Druhé setkání botaniků ČSOP**, spojené s terénními exkurzemi a semináři o managementu botanických lokalit. Bližší informace podá a přihlášky přijímá Jaroslav Podhorný, e-mail: horepnik_csop@centrum.cz, tel.: 776 799 288.

19.–22. června se uskuteční na Přimdě v Českém lese **Odonatologický seminář**. Bližší informace sdělí a přihlášky přijímá RNDr. Miroslav Honců – tel.: 605 086 242, e-mail: Honc@muzeum.clnet.cz.

V případě zájmu je nutné přihlásit se na obě akce co nejdříve!

Setkání s přírodou

Takto se jmenuje nová celostátní aktivita ČSOP, jejímž cílem je představit různorodou činnost Svazu veřejnosti přímo v terénu. Různé brigády, vycházky, pozorování a další terénní aktivity proběhnou pod společnou hlavičkou v týdnu od 6. do 15. června 2008. Vybrat z různých akcí si můžete na www.setkanisprirodou.cz.

Setkání členů a příznivců ČSOP

Tradiční podzimní setkání ČSOP se uskuteční letos ve dnech 5.–7. září na Plumlově na Prostějovsku. Je připraven bohatý program pro děti i pro dospělé (hry, odborné exkurze, přednášky a besedy, výstavy, prohlídka Plumlovského zámku a malé vodní elektrárny...), ubytování je zajištěno v kempu Žralok. Bližší informace naleznete na vloženém letáku a na webových stránkách setkani.csop.cz.

Fotosoutěž Pohledy do přírody

Stejně jako v minulých letech i letos vyhlásilo Sdružení Mladých ochránců přírody ČSOP ve spolupráci s Lesy ČR fotosoutěž Pohledy do přírody. Fotografie na téma Mráz čaruje, Snídaně v trávě, Poslední mohykán a Příroda se probouzí můžete posílat do 15. října 2008. Bližší informace naleznete na www.smop.cz/fotos.

Řadu dalších zajímavých akcí naleznete v kalendáři akcí na www.csop.cz.

naše příroda

Máte rádi přírodu?

Udělejte si radost a předplaťte si časopis Naše příroda!

Nebo udělejte radost někomu jinému...

Časopis vychází 4x ročně. Cena jednoho výtisku je 48 Kč. Bližší informace o časopise najdete na www.nasepriroda.cz

ČASOPIS NAŠE PŘÍRODA SI MŮŽETE OBJEDNAT:

E-MAILEM: predplatne@nasepriroda.cz

POŠTOU: Naše příroda o. s., Lazecká 297/51, 779 00 Olomouc

TELEFONEM: 585 204 862

Foto J. Ševčík

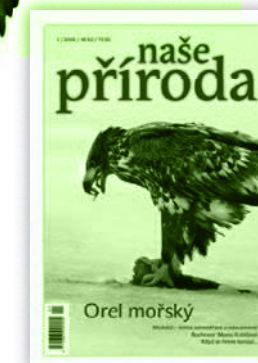
OBJEDNÁVKA ČASOPISU

naše příroda

jméno	<input type="text"/>	příjmení	<input type="text"/>	tituly	<input type="text"/>
ulice	<input type="text"/>			číslo	<input type="text"/>
město	<input type="text"/>			PSČ	<input type="text"/>
e-mail	<input type="text"/>			tel.	<input type="text"/>
platba	☐ složenkou	☐ bankovním převodem	daňový doklad	☐ ano	☐ ne

Objednávám čísla:

- 1–4 / 2008
192 Kč
- 2–4 / 2008
144 Kč
- 3–4 / 2008
96 Kč
- 4 / 2008
48 Kč

Ivan Dejmal již jen ve vzpomínkách

Dne 12. února se široká reprezentace české politiky, ekologické odborné veřejnosti, ale především stovky přátel přišly do kostela sv. Antonína v Praze rozloučit s Ing. Ivanem Dejmallem, bývalým ministrem životního prostředí a poté ředitelem Českého ústavu ochrany přírody, zásadovým a dobrým člověkem. Přehled jeho širokých politických (včetně disidentských), společenských a environmentálních aktivit by vydal na celý seriál. Vzpomínání bude proto „jen“ ochránářské.

To, že se stal v roce 1991 ministrem životního prostředí, bylo z tohoto hlediska zásadní. Ochranářská veřejnost vděčí ministru Dejmalovi za rychlé dopracování a vydání nového zákona o ochraně přírody a – což ještě někteří úředníci neberou nebo nechťejí brát úplně na vědomí – krajiny. Právě obor krajinářství, krajinového plánování byla Ivanova největší vášně. Instituty krajinového rázu, přírodního parku, ale i významného krajinového prvku se v zákoně objevily především jeho zásluhou. Ministerská éra

netrvala dlouho, ale z Vršovic nebylo daleko na Žižkov, kde Ivan v letech 1994 až 1995 zakotvil jako ředitel Českého ústavu ochrany přírody a krajiny (předchůdce dnešní Agentury ochrany přírody a krajiny). Jeho charisma přineslo po dobu působení na tomto pracovišti velmi přátelskou atmosféru, příklad osobní angažovanosti v ochraně přírody a krajiny, i mimo pracovní dobu pak motivaci pro práci jeho podřízených, kterým své postavení nikdy nedával najevo. V budově ústavu si „zabral“ tu nejmenší pracovnu, jejíž dveře zůstávaly pro kohokoli vždy otevřené. To neznamená, že se vždy jen usmíval, někdy se dokázal vytočit a zvýšit hlas. Ale nikdy nepouštěl hrůzu. My všichni kolegové jsme ho

brali stále jako jednoho z nás, až do jeho náhlé smrti. Zhodnotit v úplnosti jeho odbornou, společenskou a politickou činnost, obrovský záběr zájmů a znalostí nebude rozhodně jednoduché. Krajina a domov – k nim měl Ivan osobní, vřelý a vyhraněný vztah. To se projevilo v řadě jeho autorských aktivit, ať to bylo založení a první vedení Spolku pro obnovu venkova nebo angažovanost v populárních „krajinotvorných“ konferencích v Příbrami v druhé polovině 90. let a především na velekonferencích „Tvář naší Země – krajina domova“. Na Ivana Dejmalu nelze zapomenout a jeho stopa v historii ochrany přírody a zvláště krajiny, v úřední i občanské podobě, je nesmazatelná. Pane řediteli, Ivane, děkujeme!

Václav Petříček,
Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

Ing. Ivan Dejmal byl členem
Čestné rady ČSOP

Společnost Bayer odstartovala v pořadí již pátý ročník fotografické soutěže s názvem „Ekologie a věda v objektivu“.

Soutěž, která získala záštitu ministra životního prostředí ČR, mezinárodní organizace UNEP a Českého svazu ochránců přírody, probíhá v tomto roce od března do konce srpna. Letošní ročník je vyhlášen na téma: „Věda pro lepší život – Science For A Better Life“ v kategoriích „PŘÍRODA – ochrana klimatu“ a „LIDÉ – medicína pomáhá lidem“.

Cílem projektu je prostřednictvím unikátních snímků ukázat na význam nových technologií a důležitost výzkumu směřujícího k ochraně

Pátý ročník úspěšné fotografické soutěže Ekologie a věda v objektivu

SNÍMĚK SE SOUTĚŽE 2007, JAN HALADY: BUDE KAM SEDNOUT PŘÍŠTĚ

přírodních zdrojů a lidského života. Fotografie mají upozorňovat na vliv nezodpovědného a necitlivého přístupu k přírodě, poukázat na změny klimatu a důsledky na náš život. Zároveň mohou zachycovat příležitosti pro trvale udržitelný rozvoj a zlepšení kvality života a ochrany životního prostředí.

Vítězné fotografie vybere v průběhu září ze všech přihlášených příspěvků porota složená z odborníků na fotografii a na životní prostředí. Celková hodnota udílených cen v soutěži je přibližně 120 000 Kč. Projekt zavřít čtrnáctidenní výstava vítězných a dalších unikátních fotografií v centru Prahy a na dalších místech ČR.

Více informací, přihlášky a pravidla naleznete na webových stránkách www.ekologieobjektivu.cz

RWE Transgas Net. Blíž přírodě.

- Pomáháme ročně zpřístupnit veřejnosti nejméně šest přírodně cenných lokalit
- Podílíme se na vzniku vzdělávacího centra pro děti a mládež v nejvíce zalesněném národním parku České republiky
- Jsme generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody a Národního parku Podyjí

RWE Transgas Net – Váš spolehlivý přepravce zemního plynu